

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalian koulutusohjelma/ Lapsi- ja perhetyö

Laura Velin

MIELAKAN PÄIVÄKOTI TURVALLISTA KIINTYMYSSUHDETTA
RAKENTAMASSA – Päivähoidon merkitys alle 3-vuotiaan lapsen varhaiseen
vuorovaikutussuhteeseen

Opinnäytetyö 2011

TIIVISTELMÄ

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma

VELIN LAURA

Mielakan päiväkoti turvallista kiintymyssuhdetta rakentamassa – Päivähoidon merkitys alle 3-vuotiaan lapsen varhaiseen vuorovaikutussuhteeseen

Opinnäytetyö

71 sivua + 9 liitesivua

Toimeksiantaja

Mielakan päiväkoti

Maaliskuu 2011

Avainsanat

kiintymyssuhde, varhainen vuorovaikutus, alle kolmevuotiaat lapset, päivähoito, kasvatuskumppanuus

Tämän kvalitatiivisen eli laadullisen opinnäytetyön tarkoituksena on perehtyä pienten alle 3-vuotiaiden lasten varhaiseen vuorovaikutukseen ja kiintymyssuhteeseen sekä siihen, mitä päivähoito varhaiselle vuorovaikutukselle merkitsee. Opinnäytetyön kohderyhmänä tutkimuksessa toimii Mielakan päiväkodin alle kolmivuotiaiden lapsiryhmä eli sininen salonki. Mielakan päiväkoti on Kouvolan kaupungin varhaiskasvatusta tarjoava kunnallinen päivähoitopaikka. Päiväkoti tarjoaa päivähoitoa Kouvolan alueella asuville lapsille. Tutkimuksen tarkoituksena on siis selvittää päivähoidon merkitystä alle kolmivuotiaan lapsen varhaiselle vuorovaikutussuhteelle.

Tutkimusta varten selvitettiin sinisen salongin lasten vanhempien, kyseisessä lapsiryhmässä työskentelevien lastenhoitajien näkökulmaa sekä lapsiryhmän lasten vuorovaikutustaitoja. Tutkimusaineisto kerättiin lasten vanhemmille sekä päivähoidon henkilökunnalle suunnatulla kyselyllä, lastenhoitajille suunnatuilla haastatteluilla sekä lapsiryhmän lasten vuorovaikutustilanteita havainnoimalla. Kyselytutkimuksen kohderyhmään kuului 13 perhettä, joista 10 vastasi kyselyyn. Haastattelut lastenhoitajien toteutettiin haastatteluna, jossa hoitajat saivat kertoa millaisina he kokevat päivähoidon erilaiset vuorovaikutustilanteet ja kasvatuskumppanuuden. Havainnoimalla selvitettiin ryhmän lasten toimintaa erilaisissa vuorovaikutustilanteissa sekä sitä, miten vuorovaikutus toimi lasten ja kasvattajien välillä.

Tutkimuksen perusteella lasten vuorovaikutustaidot olivat suurelta osin hyvin kehittyneet ja päivähoito tuki lasten varhaista vuorovaikutusta. Erityisesti vuorovaikutuksellisuus korostui leikki- ja perushoitotilanteissa. Lastenhoitajat painottivat leikkitalanteiden merkitystä vuorovaikutuksen ja kiintymyssuhteen ylläpitämisessä ja tukemisessa. Vanhemmat kokivat päivähoidon tarpeelliseksi ja vuorovaikutustaitoja kehittäväksi sekä kasvatuskumppanuuden olennaiseksi osaksi päivähoitoa ja lapsen kehityksen tukemista.

Tätä Mielakan päiväkodille suunnattua opinnäytetyötä voidaan hyödyntää myös muissa päivähoitopaikoissa kehitettäessä alle 3-vuotiaiden lasten päivähoitokäytäntöjä.

ABSTRACT

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

University of Applied Sciences

Social studies

VELIN LAURA

Mielakka Kindergarten Building a Secure Attachment –
the Importance of Daycare for Early Interaction under 3-
year-old children

Bachelor's Thesis

71 pages + 9 pages of appendices

Commissioned by

Kindergarten of Mielakka

March 2011

Keywords

attachment, early interaction, children under three, daycare,
educational partnership

The purpose of this qualitative study was to familiarize with the early interaction relationship and attachment of 3-year-old children. The purpose was also to familiarize with what daycare means to early interaction. The target group for this thesis was under 3-year-old children's group in Mielakka Kindergarten the Blue Salon. The Kindergarten is a municipal daycare center where early childhood education is provided by the city of Kouvola. Daycare provides day care for children living in the Kouvola region.

For this study, the perspectives the Blue Salon children's parents and childminders were examined as well as the interaction skills of the group members. The data were collected by interviews and by observing the children in child interactions. The target group consisted of 13 families, of which 10 responded. The childminders' interviews were conducted so that nurses were allowed to tell how they experience day-care situations in the various interactions and educational partnership. By observation children's activities in various interactive situations were clarified, and it was also observed how interaction works between children and educators.

According to the study, children's interaction skills were largely well developed and have child care supported the children's early interaction. In particular, the interaction between the play - and the basic care situations was emphasized. Child minders also emphasized the importance of interaction and attachment in play situations in maintaining and supporting interaction. Parents considered childcare and interpersonal skills necessary in order to develop both the educational partnership and supporting the children's growth.

This study can also be utilized in other child care places in order to develop under 3-year-old children's child-care practices.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	6
2	LAINSÄÄDÄNTÖ PÄIVÄHOITO-TOIMINNAN OHJAAJANA	8
3	BOWLBYN KIINTYMYSSUHDETEORIA	10
4	VARHAISLAPSUUDEN KEHITYS VUOROVAIKUTUSSUHTEESSA	13
	4.1 Varhainen säätely	19
	4.2 Sisäisen työskentymallin kehitys	19
	4.3 Hoivaaja/vanhempi turvapesänä	20
	4.4 Varhainen havaintojen, muistin ja tarkkaavaisuuden kehitys	22
	4.5 Varhainen kommunikaatio ja kielen kehitys	24
	4.6 Varhainen tunteiden kehitys	31
	4.7 Temperamentti kehitystä säätelevänä tekijänä	32
5	PÄIVÄKOTI LAPSEN KEHITYKSEN JA VANHEMMUUDEN TUKIJANA	32
	5.1 Sosiaalinen käyttäytyminen vertaissuhteissa	32
	5.2 Päivähoidon yhteisöllisyys vuorovaikutuksen tukijana	41
	5.3 Leikki vuorovaikutuksen välineenä	43
	5.4 Kasvatuskumppanuuden merkitys varhaiselle vuorovaikutukselle	46
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	47
	6.1 Tutkimuskysymykset	48
	6.2 Tiedonkeruumenetelmien valinta	48
	6.3 Tutkimuksen kohderyhmän selvitys	49
	6.4 Kyselylomakkeiden laatiminen	49
	6.5 Havainnoinnin suunnittelu	50
	6.6 Tiedonkeruun toteuttaminen	51
	6.7 Aineiston analysointi	52
	6.8 Tulokset	53

6.8.1	Kyselyn tulokset	53
6.8.2	Haastattelun tulokset	57
6.8.3	Havainnoinnin tulokset	59
7	POHDINTA	61

LÄHTEET

LIITTEET

Liite 1. Myönteisen vuorovaikutuksen kehä

Liite 2. Kyselylomake lasten vanhemmille

Liite 3. Kyselylomake päivähoidon henkilökunnalle

Liite 4. Saatekirje lasten vanhemmille ja päivähoidon työntekijöille

1 JOHDANTO

Erityisesti viime vuosina on kovasti herättänyt keskustelua lapsen päivähoito ja se miten se vaikuttaa lapsen elämään. Kyseinen aihe on jakanut mielipiteitä niin puolesta kuin vastaan. Onkin esitetty kysymyksiä siitä, voiko päivähoito toimia uhkana lapsen kehitykselle. Erityisesti on puhuttanut pienten lasten kohdalla päivittäinen ero omista vanhemmista sekä siitä, onko pienen lapsen paikka kotona vai päivähoidossa. Päädyttiinpä sitten kumpaan tahansa vaihtoehtoon, herättää se lapsen vanhemmissa erilaisia ajatuksia siitä, oliko päätös lopulta kuitenkin oikea. Kysymys, onko lapselle parempi olla kotona ensimmäiset elinvuodet vanhempiensa kanssa vai päivähoidossa ikäistensä toverien seurassa, on hyvin ristiriitainen ja moninainen. Olennaista on kuitenkin tiedostaa se, ettei ole olemassa ainoastaan yhtä oikeaa ratkaisua. Se mikä toimii toisessa perheessä, ei välttämättä toimi toisessa. Paitsi yksilöt, myös perheet ovat tässä suhteessa hyvin erilaisia. (Munter, 2006, 38-39)

Vuosien mittaan on lapsen päivähoitoa ja päivähoidon aloittamista varhain tutkittu suhteellisen paljon. Tutkimukset ovat osoittaneet, että varhain aloitettu päivähoito itsessään ei häiritse lapsen kehitystä jos päivähoito on järjestetty hyvin. Tämä tarkoittaa sitä, etteivät hoitopäivät veny liian pitkiksi ja että päivähoidon henkilökunta toimii lasten tarpeisiin reagoimalla. Liian pitkien hoitopäivien on katsottu stressaavan sekä vanhempia että lapsia ja heidän välisiä suhteitaan. Huomioitavaa on se, että lapsi on kykeneväinen muodostamaan luottamukseen perustuvia ihmissuhteita myös kodin ulkopuolella, kunhan kodin ulkopuoliset aikuiset ovat lapselle mahdollisimman pysyviä. Tutkimuksissa on todettu, ettei päivähoito itsessään tuota ongelmia lapsen ja aikuisen väliseen kiintymyssuhteeseen. Tutkimuksissa ei myöskään ole todettu eroja tärkeinä pidetyissä asioissa, kuten käyttäytymisongelmissa tai tunne-elämässä, päivähoidossa ja kotona olleiden lasten välillä. Näyttää on kuitenkin siitä, että laadukas päivähoito tukee sekä edistää lapsen sosiaalista ja älyllistä kehitystä. (Munter, 2006, 40-41)

Päivähoidon sujumiselle ja lapsen kehitykselle olennaista on se, miten hyvin päivähoidon henkilökunta ja lasten vanhemmat kommunikoivat keskenään. Jos vuoropuhelu aikuisten välillä on avointa, on lapsenkin helpompi olla päivähoidossa. Jotta päivähoito olisi lapselle mahdollisimman mielekäs ja hyvä kokemus, on aikuisten tärkeää toimivaa keskusteluyhteyttä yllä. Aikuisten välinen luottamussuhde

myös vahvistaa ja rakentaa lapsen minäkuvaa sekä antaa voimia niin lapselle kuin aikuisille. (Munter, 2006, 48)

Vaikka aiempina vuosikymmeninä kasvatus nähtiin pääsääntöisesti ainoastaan kasvattajan ja kasvatettavan eli tavallisesti vanhemman ja lapsen välisenä tavoitteellisena toimintana, on ymmärrettävä että kasvattajina ei ole ainoastaan henkilöitä, vaan myös tietyt kulttuuriset ja sosiaaliset rakenteet. Nämä rakenteet ovat päiväkodin sisäistämää toimintakulttuuria. Tällaisia kulttuurisia ja sosiaalisia rakenteita ovat muun muassa tunneosaaminen sekä vuorovaikutusosaaminen. (Uusitalo, 2000, 50-51)

Päivähoidon voidaan katsoa olevan nykyaikana perheiden elinehto. Päivähoitopaikan olemassaolo toimii yhtenä edellytyksenä lasten hankkimiselle sekä vanhempien työssäkäynnille. Päivähoito tulisi nähdä luonnollisena osana tämän päivän yhteiskuntajärjestelmää. Vaikka päivähoito olisi miten hyvää ja tehokasta tahansa, ei mikään voi lapsille korvata vanhemmuutta. Viimekätinen vastuu lapsen kasvatuksesta on lapsen vanhemmilla. Lapsen kasvatuksen voidaankin sanoa olevan yhteiskunnan kannalta merkittävin sekä pitkäkestoisin projekti. (Huttunen, 1989, 9)

Päivähoito itsessään mahdollistaa monia erilaisia mahdollisuuksia sekä luoda oppimistilanteita että toisaalta oppimisen lähteitä. Onhan muistettava, että valtaosa opitusta tai opittavasta asiasta opitaan toiminnan, konkreettisen tekemisen, kautta. Erityisesti päivähoidossa, jossa on kussakin lapsiryhmässä paljon suurin piirtein samanikäisiä lapsia, oppimisessa nousevat merkityksellisiksi mallintaminen sekä kokeilu. Lapset taitavat mallioppimisen ja hyvin varhaisessa vaiheessa ja käyttävät tätä hyödykseen uusien asioiden opettelussa. Lapset matkivat toisia lapsia tai aikuisia, sillä he haluavat oppia saman. (Uusitalo, 2000, 85)

Vaikka suomalainen päivähoito onkin laadukasta, ei se tarkoita sitä etteikö sitä voisi kritisoida. Yhteiskunnassamme vallitsee vankka usko päivähoitoon lapsen tasapainoisen kasvun turvaajana. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö päivähoidossa olisi nähtävillä puutteita ja kehityshaasteita. Yhteiskunnan muuttuessa herää väkisinkin kysymys, muuttuuko päivähoito muun yhteiskunnan mukana? Ja vastaako päivähoito tämän päivän tarpeisiin tai sille asetettuihin tavoitteisiin? Olipa vastaus sitten mikä tahansa, olennaista on muistaa, että lapsuudessa luodaan perusta myöhemmälle oppimiselle. (Huttunen, 1989, 10)

Koska päivähoito on viime aikoina puhuttanut kovasti, halusin tutkia aihetta hieman tarkemmin lapsen näkökulmasta. Tästä syystä päädyinkin tekemään opinnäytetyön, jossa käsitellään päivähoiton merkitystä lapsen varhaisen kehityksen näkökulmasta. Opinnäytetyöni näkökulmaksi muotoutui pitkän ja hartaan pohdinnan ja tutkiskelun jälkeen päivähoiton merkitys alle kolmivuotiaan lapsen varhaiselle vuorovaikutussuhteelle. Tarkoitukseni on perehtyä pienen lapsen kiintymyssuhteen ja varhaisen vuorovaikutuksen merkitykseen sekä siihen, miten päivähoito lapsen varhaiseen vuorovaikutukseen vaikuttaa. Pyrin työlläni selvittämään myös sen, kuinka merkittävänä vanhemmat sekä varhaiskasvatuksen työntekijät varhaista vuorovaikutusta todellisuudessa pitävät ja mitkä tekijät siihen vaikuttavat.

Opinnäytetyöni on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus päiväkodin merkityksestä alle kolmivuotiaan lapsen varhaiselle vuorovaikutussuhteelle. Opinnäytetyöni olen toteuttanut yhdessä Mielakan päiväkodin Sinisen salongin kanssa. Työn tutkimuskysymykseksi muodostui *Miten päivähoito vaikuttaa lapsen varhaiseen vuorovaikutussuhteeseen?* ja alakysymyksiksi *Mitkä tekijät vaikuttavat lapsen ja aikuisen ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen?* sekä *kuinka merkittävänä vanhemmat ja varhaiskasvatuksen työntekijät kokevat varhaisen vuorovaikutuksen?*

2 LAINSÄÄDÄNTÖ PÄIVÄHOITO-TOIMINNAN OHJAAJANA

Suomalaisessa lainsäädännössä on määritelty kasvatusvastuun kuuluvan ensisijaisesti lapsen vanhemmille, mutta se ulottuu myös kodin ulkopuoliseen päivähoitoon. Varhaiskasvatuksen ja päivähoiton tulee tukea vanhempia kasvattaessaan lastaan niin kauan kuin vanhempien toiminta ei millään tapaa vaaranna lapsen hyvinvointia ja kehitystä. (Asetus lasten päivähoidosta)

Vuodesta 1973 lähtien päivähoitolain mukaan kunnan on järjestettävä päivähoitoa kunkin kunnan vallitsevan tarpeen mukaisesti. Päivähoiton tehtävänä on tukea vanhempia ja perhettä lapsen kasvatuksessa. Kunnallinen päivähoito on nykyaikana varsin merkittävä vaihtoehto lapsen hoitamisessa. Yhä useammat vanhemmat ovat sitä mieltä, että kunnallinen päivähoito on laadukasta ja vastaa perheen tarpeisiin. Lapsen katsotaan voivan hyvin suomalaisessa päivähoitossa. (Halonen, 1989, 13-14)

Pohdittaessa sitä miten päivähoito tukee pienen lapsen kehitystä ja kasvua, on pysähdyttävä miettimään päivähoidon laatutekijöitä sekä resursseja. Sellaiset tekijät kuten hoitopäivän pituus, hoitosuhteen jatkuvuus, lapsiryhmän koko sekä henkilöstön määrä vaikuttavat lopputulokseen. Yleisesti ottaen kunnallinen päivähoito on todettu hyväksi vaihtoehdoksi lapsen kasvun ja kehityksen tukemisessa, mutta on ymmärrettävä että siihen liittyy mittava määrä erilaisia tekijöitä, jotka yhdessä vaikuttavat siihen kuinka laadukasta päivähoitoa toteutetaan. (Niiranen, 1989, 33-34)

Varhaiskasvatuksen kautta lapsi sosiaalistuu aktiiviseksi toimijaksi omaehtoisen toiminnan, aikuisten ohjauksen sekä vertaisryhmäkontaktien avulla. Suomalainen varhaiskasvatus koostuu opetuksesta, kasvatuksesta ja hoidosta, jossa keskeinen merkitys on lapsen omaehtoisella leikillä. Opetuksen, kasvatuksen sekä hoidon tulee muodostaa lapsen yksilöllisiä kehityspiirteitä tukeva kokonaisuus. Lapsilähtöisyys toimii vaatimuksena varhaiskasvatuksen käytännöille. Lapsilähtöisyys korostaa lapsen yksilöllisiä piirteitä ja persoonaa. Aikuisen tehtävänä lapsen varhaiskasvatuksessa on toimia tukijana sekä aktiviteetteja antavan kasvuympäristön luojana. Tärkeää varhaiskasvatuksessa on huomioida se millainen lapsi on nyt, eikä sitä millaiseksi hänen pitäisi tulla. Keskeisimmän perustan lapsen oppimiselle luovat leikki, vertaisryhmä sekä aiemminkin mainitut aikuisen tarjoamat aktiviteetit. (Kuokkanen, 2006, 26-27)

Varhaiskasvatusta ja varhaiskasvatustyötä ohjaavat ja säätelevät monet eri lait, asetukset sekä päätökset. Nämä ovat: laki ja asetus päivähoidosta (36/1973), perusopetuslaki (477/2003), lastensuojelulaki (683/1983), laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämiseksi (504/2002), varhaiskasvatustyöryhmän muistio (1999), periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista (9/2002) sekä varhaiskasvatuksen valtakunnallinen ohjauksen väline (2005). Varhaiskasvatustyöhön vaikuttavat niin valtakunnalliset ohjeet kuin kunnan sisäiset päätökset. Keskeisimmät varhaiskasvatusta ohjaavat tahot ovat eduskunta ja valtioneuvosto, sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus (Stakes), sosiaali- ja terveysministeriö, lääninhallitukset ja kunnat. (Kuokkanen, 2006, 28-30)

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisena ohjausvälineenä toimii varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Sen mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteita ovat:

- edistää varhaiskasvatuksen yhdenvertaista toteuttamista koko maassa
- ohjata sisällöllistä kehittämistä
- luoda edellytyksiä varhaiskasvatuksen laadun edistämiseksi
- lisätä varhaiskasvatushenkilöstön ammatillista tietoisuutta
- lisätä moniammatillista yhteistyötä
- lisätä vanhempien osallisuutta lapsensa varhaiskasvatuksen palveluissa. (Kuokkanen, 2006, 35-36)

Päivähoidon perustehtävää pohdittaessa, on tärkeää miettiä ketä yhteisön olemassaolo todellisuudessa palvelee tällä hetkellä ja ketä sen tulisi palvella. Näin saadaan selville, onko yhteisö onnistunut tehtävässään ja mitkä tekijät onnistumiseen/epäonnistumiseen ovat johtaneet. Näin ollen työn laatuakin on huomattavasti luontevampi arvioida. (Haapamäki, 2000, 21)

Päivähoidon puolella erilaisten päivähoitomuotojen perustehtävän määrittelee hyvin pitkälti päivähoitolaki. Tämä tarkoittaa sitä, että kotien tukeminen kasvatustehtävässään yhdessä kotien kanssa on päivähoidon keskeisin tehtävä. Myös lapsen persoonallisuuden kehityksen tukeminen yhdessä vanhempien kanssa on oleellinen päivähoiton tehtävä. Jotta perustehtävä toteutuisi tehokkaasti ja laadullisesti, on yhteisön (tässä kohdissa päivähoiton) oltava valmis tarkastelemaan kriittisestikin yhteisönsä työmenetelmiä ja -tapoja sekä näiden toimivuutta. (Haapamäki, 2000, 22)

3 BOWLBYN KIINTYMYSSUHDETEORIA

John Bowlby on eräs merkittävimmistä varhaisen minän kehityksen tutkijoista. Bowlbyn tunnetuin teoria tunnetaan nimellä kiintymyssuhdeteoria, jonka mukaan lapsi kehittää hänelle läheisistä ihmisistä itselleen kiintymysmallit. Näiden kiintymysmallien avulla lapsi opettelee työskentelemään halutulla tavalla. Kun lapsi kehittää omia työskentelymallejaan apuna käyttäen juuri näitä edellä mainittuja kiintymyssuhdehahmoja, hän kehittää samanaikaisesti myös omaa minäänsä. Ne

mallit, jotka lapsi läheisissä ihmissuhteissa toimiessaan saa, määrittelevät hyvin pitkälti lapsen kokemusta itsestä sekä muista ihmisistä. (Munter, 2006, 71)

Kiintymyssuhde on käsite, millä pyritään kuvaamaan lapsen ja häntä hoivaavan aikuisen välistä vuorovaikutusta ja suhteen laatua. Kiintymyssuhteen arvioimisen välineenä käytetään usein niin sanottua strange situation- menetelmää, jossa tarkkaillaan lapsen suhtautumista vieraaseen henkilöön. Tutkimus toteutetaan tarkkaan valitussa paikassa sekä hallituissa olosuhteissa. Kyseisen menetelmän on todettu antavan paljon tietoa lapselle olennaisista käyttäytymismalleista, mitkä liittyvät vanhemman mahdollistamaan hoivaan ja hoivan laatuun. Strange situation suoritetaan tavallisesti noin vuoden iässä ja sen on todettu antavan keskeistä tietoa lapsen myöhemmästä kehityksestä sekä vanhemman ja lapsen varhaisesta vuorovaikutushistoriasta. (Laakso yms. 2006, 61)

Kiintymyssuhdetutkimusten taustalla on ajatus siitä, että lapsen sosio-emotionaalinen kehitys on riippuvainen lapsen kasvu ympäristöstä eli siitä kuinka hyvin ympäristö vastaa lapsen vuorovaikutuksellisiin ja tunne-elämän tarpeisiin. Lapsen viesteihin helposti ja johdonmukaisesti reagoiva vanhempi auttaa lasta tunnistamaan vähitellen omia tarpeitaan ja tunnetilojaan. Samalla lapsi saa kokemuksen, että tunteista ja kokemuksista viestittäminen on hyväksyttävää, eikä siinä ole mitään väärää. Tällaisilla kokemuksilla on valtava merkitys lapsen tunne-elämän itsesäätelyyn sekä myönteisen ja terveen itsetunnon muodostumisen kannalta. (Laakso yms., 2006, 61)

Ainsworth (mm.1983) on perusteellisimmin tutkinut lapsen ja äidin välisen vuorovaikutuksen erityispiirteitä sekä hoivan laatua. Tätä laatua on mahdollista kuvata lasta hoitavan aikuisen herkkyytenä vastata lapsen tekemiin aloitteisiin ja tarpeisiin muun muassa kosketuksella, käyttäytymisellä ruokintatilanteissa, tavassa reagoida lapsen itkuun, kyvyssä tulkita lapsen lähettämiä viestejä sekä käyttäytymisessä ero- ja jälleenkohtaamistilanteissa. Lasta hoivaavan aikuisen herkkyyteen vaikuttavat monet eri asiat. Niistä keskeisimpiä ovat hoitajan persoona ja tunnetila. Tämä on tullut esiin esimerkiksi sillä, että todennäköisyys kiintymyssuhteen turvattomaksi muodostumiseen on suurempi, mikäli äiti kärsii masennuksesta. Koska tällöin äidin voimavarat vastata lapsensa tarpeisiin eivät ole riittävät. Lapsen vanhempi, tavallisesti äiti, tai muu ensisijainen hoitaja toimii pienen lapsen ensisijaisena kasvuympäristönä, minkä vuoksi hoivaavan aikuisen tunnetila ja erilaiset tunteiden herättämät reaktiot

vaikuttavat väkisinkin keskinäisen kiintymyssuhteen laatuun. Myös monet elinympäristön tekijät kuten avioliiton tai parisuhteen laatu ja työssäkäynti vaikuttavat vanhemman tarjoaman hoivan laatuun. (Laakso yms, 2006, 61-62)

Lapsen synnynnäisiä ominaisuuksia ei pidä sulkea pois vuorovaikutuksen laatua tutkittaessa. Lapsen omilla luontaisilla reagoitavoilla on valtava merkitys vanhemman käyttäytymiselle sekä näin ollen myös vuorovaikutussuhteelle. Strange situation-menetelmää käyttämällä saaduilla tuloksilla on olennainen merkitys vanhemman omilla yhteiskunnallisilla käytännöillä, jotka opettavat tai päinvastoin eivät opeta lasta säädöstelemään ahdistus- tai pelkotilojaan. Edellä mainitun menetelmän myötä on saatu tuloksia, jotka osoittavat, että lapsen elinolosuhteiden muuttuessa kiintymyssuhteen laatu on muuttunut. Tulokset eivät kuitenkaan koskaan ole yksiselitteisiä, joten strange situation-menetelmän kyseenalaistamiselle on edelleen tilaa. (Laakso yms., 2006, 62)

Kiintymyssuhdetutkimuksissa on pääsääntöisesti ennen 1970-lukua kiinnitettyä huomiota ainoastaan äitiin ja lapseen sekä heidän väliseensä vuorovaikutukseen. Käännekohta oli 1970-luvun lopulla, jolloin aloitettiin varsinaisesti tutkia myös isän ja lapsen välistä kiintymystä. Tutkimusten alussa tutkijoita kiinnosti selvittää ovatko lapsen kiintymyssuhteet äitiään ja isäänsä kohtaan riippuvaisia vai riippumattomia toisiinsa nähden. Eräät tutkijat jopa pohtivat, oliko mahdollista puhua kiintymyssuhteesta lapsen ja lapsen isän välisessä suhteessa. Tutkimusten mukaan isien toiminta lasten kanssa pohjautuu tavallisesti leikkiin, kun taas äitien ja lasten välinen enemmänkin huolenpitoon ja hoivaamiseen. Länsimaiselle kulttuurille onkin tyypillistä, että äiti toimii lapsen kiintymiskohteena ja isä leikkitoiverina. Tutkimukset ovat antaneet viitteitä siitä, että ahdistuneena tai pelokkaana lapsi turvautuu äitiin kun taas hyvällä tuulella ollessaan hakeutuvat lähemmäs isäänsä. (Laakso yms., 2006, 62)

Strange situation – tutkimuksissa on selvinnyt kiintymyssuhteen laadun vaikuttavan merkittävästi lapsen myöhempään kehitykseen. Tiedossa on se, että ne lapset, jotka omaavat turvallisen kiintymyssuhteen, ovat taitavampia vaikeissa ongelmanratkaisutehtävissä sekä selviävät turvattomasti kiintyneitä lapsia paremmin sosiaalisista tilanteista. Tutkimukset osoittavat, että turvallisesti kiintyneet lapset kykenevät helpommin siirtymään yksinleikistä ryhmäleikkiin toisten saman ikäisten

lasten kanssa. Myös sosiaaliset taidot ovat turvallisesti kiintyneillä lapsilla huomattavasti paremmat kuin turvattomasti kiintyneillä. (Laakso yms., 2006, 63)

Kuten Bowlby on asian ilmaissut, ”kiintymyssuhdeteoria voidaan kuvata yritykseksi käsitteellistää ihmisen taipumusta muodostaa voimakkaita tunnesiteitä toisiin ihmisiin ja selittää niitä ahdistuksena, vihamielisyytenä, depressiona ja tunteiden eristämisenä ilmeneviä stressin muotoja, jotka aiheutuvat tahattomista erokokemuksista ja menetyksistä” (Bowlby 1979, s. 127). Lapsen kiintymys häntä hoitavaa aikuista kohtaan kasvaa aina, kun lapsi ei koe oloaan riittävän turvalliseksi. Tällainen ”aktivoituminen” näkyy lapsen yrityksenä hakeutua jollain tapaa hoitajan lähelle saadakseen suojelua ja hoivaa. (Sinkkonen, 2003, 93)

Vanhempaa ja lasta yhdistää kiinteästi heidän välillään oleva biologinen side, voimakas molemminpuolinen kiintymys. Tämä kiintymys on se lähtökohta, johon vanhempien kasvatus perustuu. Koska ylipäänsä tiedetään, että henkilö, johon ollaan kiintyneitä, halutaan matkia enemmän kuin henkilöä johon ei tunneta kiintymystä. Tämä sama pätee myös vanhempaan ja lapseen. Koska vanhempi on tavallisesti se lapsen välitön läheinen, ympäristö, lapsi pyrkii matkimaan vanhempaansa, sillä tuntee tätä kohtaan Kiintymystä. Tämä ymmärrettävää jo senkin takia, että lapsi on riippuvainen vanhemmastaan, häntä hoivaavasta aikuisesta. On ymmärrettävä, että lapsi matkii vanhempaansa, tämän tapoja olivatpa ne sitten hyväksytyjä tai eivät. (Hurme, 2006, 148-149)

4 VARHAISLAPSUUDEN KEHITYS VUOROVAIKUTUSSUHTEESSA

Sitä, kuinka kasvu ympäristö ja vanhempien toiminta vaikuttavat lapsen kognitiiviseen kehitykseen, on tutkittu paljon, ja se onkin ollut eräs keskeinen psykologisen tutkimuksen kohde. Erityisen merkillistä lapsen ja aikuisen välistä vuorovaikutussuhdetta tutkiessa on saman huomion kohteen jakaminen (joint attention). Tilanteet, joissa vanhempi ja lapsi jakavat saman huomionkohteen, ovat osoittautuneet olennaisiksi erityisesti kielen kehityksen kannalta. (Munter, 2006, 71)

Kasvatus itsessään voidaan katsoa olevan vuorovaikutusta aikuisen ja lapsen välillä. Kasvatuksen vuorovaikutuksellisuutta tarkasteltaessa on huomioitava, että

vuorovaikutus koostuu monista eri vuorovaikutuksen osa-alueista. Kasvatukselliseen vuorovaikutukseen kuuluvat muun muassa lasten keskinäinen vuorovaikutus, kasvattajan ja lapsen välinen vuorovaikutus, yksilöiden välinen vuorovaikutus sekä vanhempien ja ammattilaisten välinen vuorovaikutus. Nämä kaikki edellä mainitut vuorovaikutuksen tasot yhdessä vaikuttavat kasvatukseen ja siinä esiintyvään vuorovaikutukseen. (Karila, 2006, 7)

Yksilön temperamentti sekä kognitio eli ajattelu kehittyvät sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ympäristön ja toisen ihmisten kanssa. Vuorovaikutus ei millään muotoa ole yksisuuntaista, vaan tapahtuu niin yksilöstä ympäristöön kuin ympäristöstä yksilöönkin päin. Yksilö voi omalla käyttäytymisellään muuttaa ympäristöä sekä ottaa siitä vaikutteita kunkin kehitysvaiheen mahdollistamalla tavalla. Lapsen tekemät aloitteet vanhempansa tai ympäristöään kohtaan, saavat äidin helposti mukauttamaan omaa toimintaansa. Temperamenttiltaan vähemmän reagoiva lapsi taasen saa todennäköisesti enemmän aloitteita äidin puolelta, jolloin lapsen omat aloitteet ovat hyvin niukkoja. Näin ollen temperamentti, vuorovaikutus ja kognitio liittyvät toisiinsa hyvin tiiviisti ja muodostavat suhteellisen monipuolisen ja kattavan kokonaisuuden varhaiskehityksen tarkasteluun. (Laakso yms., 2006, 41)

Minän syntyminen käynnistyy kokemuksen saamisella erilaisista tilanteista. Lapsi saa kokemuksia toisaalta siitä, kuinka hänen negatiivisia tunnetilojaan lievitetään ja toisaalta kuinka myönteisiä tunnetiloja jaetaan yhdessä hänen kanssaan. Kun lapsi kokee huomaa, että tietynlainen toiminta esimerkiksi itku johtaa aina tietynlaiseen tulokseen, syntyy minän ensimmäinen organisoituminen. Ensimmäisen puolen vuoden jälkeen lapsen oma aloitteellisuus lisääntyy huomasti, jolloin merkittävää on se kuinka aikuinen/vanhempi huomioi lapsen oma-aloitteellisuuden. Kun lapsi tällöin tekee aloitteita, tulisi aikuinen vastata näihin, jotta lapsen minän kehitys pääsee jatkumaan normaalisti. Pelkkä tapahtuman toistuminen ei kuitenkaan yksinään riitä, vaan olennaista ovat myös lapsen oma ajattelu sekä muistin kehittyminen. (Munter, 2006, 76)

Toinen merkittävä lähtökohta on yksilön ja hoitajien sekä toisaalta laajemman ympäristön välillä tapahtuva vuorovaikutus. Yksilön ympäristö voidaan jakaa neljään osaan (Bronfenbrenner 1979). Pienin osa tästä kokonaisvaltaisesta ympäristöstä on yksilön välitön elinympäristö eli se, johon yksilö on päivittäisessä vuorovaikutuksessa

kuten koti, päiväkotiryhmä, koululuokka, työpaikan työyhteisö jne. Toinen osa taas liittyy esimerkiksi kodin ja päivähoidon tai kodin ja koulun välisiin yhteyksiin. Kolmas merkittävä osa eli systeemi koostuu sellaisista ympäristöistä, johon yksilö ei ole suorassa, vaan ainoastaan välillisessä vuorovaikutuksessa. Tällaisesta voidaan katsoa esimerkkinä olevan vanhemman työympäristö lapsen kehitykseen epäsuorasti vaikuttavana tekijänä. Viimeinen ja laajin osa vuorovaikutuksen kenttää on niin sanottu makrosysteemi, mikä koostuu kaikista yhteiskunnan laeista, säädöksistä sekä kirjoitetuista että kirjoittamattomista normeista. Onkin tärkeää huomata, miten eri ympäristösysteemitkin ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa yksilöiden kanssa, joskin tutkimuksellisesti tarkasteltuna eniten huomiota on kiinnitetty juuri yksilön välittömään elinympäristöön. (Ruoppila, 2006, 22)

Tällainen tarve kiintyä toiseen ihmiseen, on luontainen. Hoivaajaansa kiintyminen ja tämän lähellä oleminen ovat ikään kuin elämisen ehto. Lapsi kiintyy häntä lähinnä olevaan aikuiseen. Tärkeää on ymmärtää, ettei sillä ole niinkään väliä, onko aikuinen turvallinen, hyväksyvä ja rakastava vaiko laiminlyövä, vihainen ja etäinen. Lapsi kiintyy aikuisen olemuksesta riippumatta lähinnä olevaan aikuiseen. (Sinkkonen, 2003, 93)

Kiintymyssuhteen laadun voidaan tutkimusten perusteella katsoa riippuvan pääsääntöisesti lapsen äidin herkkyydestä vastata lapsen tarpeisiin ja aloitteisiin. Näin ollen voidaan sanoa, että herkästi lapsen tarpeisiin vastaavalla äidillä on turvallisesti kiintynyt lapsi. Lapsen temperamentin on tutkittu vaikuttavan hyvin pitkälti kiintymyssuhteen laatuun. Toiset tutkijat ovatkin pyrkineet tuomaan esille ajatusta siitä, että lapsen omat yksilölliset ominaisuudet vaikuttavat merkittävästi kiintymyssuhteen muodostumiseen ja pysyvyyteen. (Sinkkonen, 2003, 99)

Turvallisuuden ja läheisyyden tunteet syntyvät lapselle merkittävien kehitystehtävien täyttymisestä. Turvallisuuden sekä läheisyyden tunteita säätelevät niin sanotut sisäiset työskentelymallit, jotka lapsi muodostaa itselleen toimiessaan läheisissä ihmissuhteissa. Nämä työskentelymallit suuntaavat yksilön vuorovaikutusta niin fyysisen kuin henkilökohtaisenkin maailman välillä, ne muun muassa ohjaavat suunnitelmien ja päätösten teoissa. (Munter, 2006, 75)

Sisäiset kiintymysmallit muodostuvat lapselle tavallisesti ensimmäisen ikävuoden lopulla, kun lapsi on saavuttanut Piaget`nkin kuvaaman objektipysyvyyden. Objektipysyvyydellä tarkoitetaan sitä, että lapsi tietää esimerkiksi tietyn esineen olevan tietyssä paikassa, vaikkei sitä kyseisellä hetkellä näkisikään. Toisin sanoen lapsi ymmärtää tietyn esineen tai asian (objekti) pysyvyyden. Tavallisesti myös kielen oppiminen ja hidas omaksuminen alkaa ensimmäisen ikävuoden lopulla. (Munter, 2006, 75)

Koska lapsen ensimmäinen kiintymyssuhde kohdistuu tavallisesti lapsen vanhempaan, on erittäin merkittävää se millaisena lapsi kokee itsensä vanhempiensa kautta. Mikäli lapsi kokee, että vanhemmat tunnetasolla helposti saatavalla oleviksi sekä tukea antaviksi, rakentuu lapselle mitä todennäköisimmin käsitys siitä, että hän on rakastettu, välitetty ja pärjää. Toisaalta jos lapsi kokee vanhempansa hylkäävinä, saattaa lapsi muodostaa mallin minästään arvottomana ja näin ollen turvattomana. On kuitenkin ymmärrettävä, että kertaalleen muodostuneet mallit eivät ole pysyviä, vaan näitä lapselle muodostuneita malleja tulee alati purkaa ja rakentaa taas uudelleen aina lapsen kehityksen muutosten mukaan. (Munter, 2006, 75-76)

Lapsuus luo perustan kaikelle yksilön myöhemmälle kehitykselle. Kehityksen tutkimuksessa onkin kiinnitetty erityisesti huomiota juuri ihmisen ensimmäisten ikävuosien kehitystapahtumiin eli siihen miten kehitys todellisuudessa etenee ja mitkä tekijät siihen olennaisimmin vaikuttavat. Tutkimuksissa on perehdytty myös siihen, voidaanko edellisten kehitystapahtumien perusteella vaikuttaa loogisesti eli järjestelmällisesti kehityksen myöhempään kulkuun ja jos voidaan niin, miten se on mahdollista. Viime vuosina on mahdollisesti saatu juuri eniten tietoa yksilön varhaisimmasta kehityksestä. Tiedetään, että kehityksen olennainen perusta on lapsen ja häntä hoitavan aikuisen, tavallisesti äidin, keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Tässä vuorovaikutuksessa lapsi on välittömästi syntymästään lähtien niin sanottu aktiivinen aloitteentekijä. Lasta hoivaavan aikuisen rooli taas on lähinnä toimia vastaanottavaisena, lapsen aloitteeseen vastaavana tekijänä. Koska lapsen keinot aloitteen tekemiselle ovat synnyttyään, ensimmäisten elinkuukausien aikana, kovin niukat, on aikuisen tehtävänä kyetä havaitsemaan sekä vastaamaan lapsen tarpeisiin, joista lapsi ilmoittaa itkun avulla. Lasta hoivaavan aikuisen tärkeimpänä tehtävänä

onkin oppia havaitsemaan sekä erottelemaan lapsen erilaiset itkut eli se, mikä itku vastaa mitään tarvetta. Jos aikuinen ei suhteellisen nopeasti opi muodostamaan oikeita erotteluja lapsen tilasta, saattaa johtaa lapsen ja häntä hoivaavan aikuisen myöhemmälle vuorovaikutuksen vaikeutumiseen. Jos taas aikuinen tunnistaa ja vastaa lapsen kulloinkin vallitsevaan tilaan, oppii lapsikin vähitellen odottamaan vastausta tarpeeseensa esimerkiksi odottamaan ruokaa. (Ruoppila, 2006, 30)

On tutkittu, että myös sillä milloin ja miten vastasyntyneen ja vanhemman vuorovaikutus alkaa, on todettu olevan suurta merkitystä vanhempi-lapsisuhteelle (Makkonen ym. 1981). Tutkimus osoitti, että isän myös isän mukanaolo synnytyksessä vaikuttaa siihen, että vanhempien suhde lapseen oli usein eri tavoin myönteisempi kuin vertailuryhmän vanhempien. (Ruoppila, 2006, 30-31)

Lapsen lähin kehitysympäristö on tavallisesti ensimmäisen ikävuoden aikana hänen kotinsa. Kotona lapsi on jatkuvassa sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, jonka kautta lasta hoivaavat henkilöt alkavat lasta kuvata. Jo toisen ikävuoden aikana lapselle muodostuu tietynlainen, varhainen kuva itsestä ja omasta minästä; lapsi alkaa käyttämään sanaa minä kuvaamaan itseään sekä hän tuntee oman nimensä ja nimensä kuullessaan tietää puhuttavan hänestä. Oma sukupuoli alkaa tulla lapselle tutuksi toisen ikävuoden aikana, lapsi tiedostaa olevansa joko tyttö tai poika. Lapselle minuuden kehitys on valtava ja keskeinen kehityksellinen harppaus. Lapsi oppii minätunteen kautta havaitsemaan yhtäläisyyden, oman nimen ja minän välisen yhteyden. Lapsi oppii samanaikaisesti myös pysyvyyttä tiedustellessaan jatkuvasti, erityisesti aamulla herättyään omaa nimeään. (Ruoppila, 2006, 31)

Kielen kehitys minän kehityksessä on erittäin olennainen ja merkittävä tekijä. Kieli toimii eräänlaisena kokemuksen ja kertomuksen jakajana. Kielen avulla on mahdollista oppia mitkä tapahtumat esimerkiksi on todellisuudessa eletty ja koettu, ja mitkä taas ainoastaan kerrottu. Myös leikissä lapsen on mahdollista kokeilla hänelle tärkeiden ihmisten erilaisia toimintoja sekä rooleja, joiden kautta hän osoittaa minätunteen aivan uudenlaista järjestäytymistä suhteessa minä ja muut. Varhaisen minäkäsityksen edellytyksenä ja toisaalta saavutuksena on jaetun yhteisymmärryksen syntyminen lapsen ja vanhemman välille. Tämä taasen edellyttää molemmilta osapuolilta kiinnostusta yhteisestä, samasta kohteesta. Lapsella ja vanhemmalla tulee myös olla samanlaiset yhteiset keinot kommunikoidessaan kyseisestä

mielenkiinnonkohteesta. Lapset luovat, ylläpitävät sekä muokkaavat leikeissään sosiaalista todellisuutta samanaikaisesti, kun heidän oma identiteettinsä muokkaantuu tiedostamattaan. (Ruoppila, 2006, 32-33)

Ensimmäisen ikävuoden aikana lapsen lähin ja välitön kasvuympäristö on tavallisesti perhe, mikä on erityisen keskeinen kehityksen konteksti. Perhe nähdään tiiviinä voimaannuttavana systeeminä, jonka jäsenet ovat tiiviissä vuorovaikutuksessa toistensa kanssa, muuttavat toinen toisiaan sekä muuttuvat itse. Viime vuosikymmenten aikana tapahtunut perhemallin monimuotoistuminen osoittaa sen, että perhe ei ole ainoastaan biologinen, geneettinen yksikkö vaan myös kulttuuriyksikkö. (Ruoppila, 2006, 34)

Perheen merkitys lapsen kehitystekijänä perustuu erityisesti kiintymyssuhteisiin lapsen ja tämän vanhempien välillä. Vaikuttaminen lapsen kehitykseen vuorovaikutuksen keinoin voi olla tahatonta, heikosti tiedostettua tai vahvaa tietoista toimintaa. Vanhempien kautta lapsi oppii tiettyjä toimintamalleja sekä asenteita, arvoja ja ihanteita. Sen, minkä vanhempi kokee ihailtavana, oppii lapsikin kokemaan sen samanlaisena. Vanhemmat voivat siis vaikuttaa lapsiinsa opettamalla ja ohjaamalla lapsia tiettyyn suuntaan. Vanhemmat voivat myös muodostaa lapsille toimintaedellytyksiä, mahdollisuuksia tai rajoitteita, joiden puitteissa lapsen on mahdollista oppia ja kehittää itse itseään kuitenkin turvallisessa ympäristössä. Vanhemmat pyrkivät osoittamaan lapsilleen mikä toiminta on sallittua ja toivottavaa ja mikä taasen epäsuotavaa vahvistaen, palkiten tai rankaisten lapsiaan. Vanhempien onnistunut toiminta kasvattajina perustuu siihen, miten he onnistuvat luomaan lapselleen edellytyksiä ja puitteita kehittymiselle sekä miten he ovat vuorovaikutuksessa lapsensa kanssa. Erityisen huomioitavaa lapsen ja vanhempien välisessä vuorovaikutuksessa on myönteisten tunteiden osoittaminen sekä rajojen asettaminen. (Ruoppila, 2006, 35)

Jos perheessä on useampia lapsia, lapsi kohtaa myös muita nuorempia tai vanhempia lapsia. Nykyään, 1-tai 2-lapsisten perheiden lisääntyttyä, toverisuhteiden mahdollisuus kotona on niukkaa. Lapsien välisessä sosiaalisessa kanssakäymisessä lapsi kuitenkin oppii suurimman osan tarvittavista taidoistaan. Lapset myös kehittävät omaa minäkuvaansa sekä oppivat toimimaan erilaisissa rooleissa toisten lasten kanssa toimiessaan. Läheiset ikätoverit toimivat myös merkittävänä emotionaalisena

turvaverkkona lapselle. Toverisuhteet ovat erityisesti sidoksissa yksilön kielitaidon sekä kuvitteellisen toiminnan kehittymiselle. Myös lapsen sosiaaliset kokemukset ja taidot karttuvat vuorovaikutuksessa ikätovereiden kanssa. (Ruoppila, 2006, 36)

4.1 Varhainen säätely

Varhaislapsuus on ollut jo monia vuosikymmeniä tiiviin kehityspsykologisen tutkimuksen kohteena. Jotkut tutkijat ovat jopa pyrkineet havainnoimaan sekä havainnollistamaan lapsen psykologista kehitystä jo ennen lapsen syntymää, sikiövaiheessa. Erityistä huomiota on kiinnitetty lapsen kognitiiviseen kehitykseen ja yksilöllisyyden kehittymiseen. (Laakso yms., 2006, 40)

Lapsen kehityksen kannalta merkittäviä ovat niin sanotut herkkyyskaudet, joiden aikana lapsen on mahdollista oppia saamastaan kokemuksesta, mikäli kokemus tapahtuu oikea-aikaisesti eikä kokemuksen saantia estetä millään lailla. (Laakso yms., 2006, 45)

Kehitystapahtuman kuvauksessa lähtökohtana on yksilön aktiivisuus. Jo vastasyntyneellä vauvalla on tarve ja pyrkimys tutkia uutta vierasta ympäristöään, olla vuorovaikutuksessa sen kanssa sekä vaikuttaa siihen erilaisin keinoin. Vastasyntyneellä tällaisena vaikuttamiskeinona on itku, jolla hän voi ilmaista muun muassa nälkäänsä, erilaista pahaa oloaan eli kipujaan sekä tarvettaan sosiaaliseen huolenpitoon. Lapsen keinot olla vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa ovat alkuun todella niukat, mutta lisääntyvät ensimmäisten elinkuukausien aikana hyvin nopeasti. Lapsi voi tällöin esimerkiksi kasvonilmeillään ja jokeltelullaan kiinnittää aikuisen, häntä hoivaavan, huomion sekä tuoda esiin omia tarpeitaan. (Ruoppila, 2006, 21-22)

4.2 Sisäisen työskentelymallin kehitys

Lapsi oppii jo hyvin varhain hahmottamaan itselleen maailmaa oman toimintansa kautta. Tämä näkyy muun muassa kykyinä ennakoida tietynlaisen toiminnan

seuraamuksia. Tämä edellä mainittu näkökulma on ollut muun muassa Piaget:n havaintoteorian lähtökohtana. (Laakso yms., 2006, 46)

Jo varhaisessa vaiheessa alkava omien raajojen sekä suun liikkeiden avulla tapahtuva erilaisten esineiden käsittely kehittää hyvin nopeasti myös lapsen motorisia taitoja. Esineiden avulla saadut havainnot motivoivat lasta liikkumaan sekä suuntaavat motorista toimintaa muutenkin. Itsenäinen liikunta avaa lapsella aivan uudenlaisia mahdollisuuksia tutkia ja saada kokemuksia ympäröivästä maailmasta. Lasta tulisikin tukea mahdollisimman monipuolisesti ja intensiivisesti liikkumaan ja tutkimaan ympäristöä. Huomattavaa on kuitenkin se, ettei lasta pitäisi pakottaa, vaan aikuisen tehtävänä olisi ennemminkin rohkaista ja kannustaa lasta tutkimaan. (Laakso yms., 2006, 47)

Perusajatuksena minuuden ja toimintamallien rakentumiselle on se, että lapsi saa havainnoimalla tietoa ympäristöstään. Toistuvien tapahtumien kokemisesta lapselle syntyy niin sanottuja komentosarjoja (skriptejä), jotka tietyn tilanteen alkaessa aktivoituvat ja suuntaavat lasta näin ollen ennakoimaan tulevaa tapahtumaa. Komentosarja voi koskea esimerkiksi ruokailu- tai nukahtamistilannetta, sillä kummankin näiden toiminnan pääsisältö on tavallisesti aina samankaltainen. On tutkittu, että jopa vain kahden kuukauden ikäiset lapset kykenevät muodostamaan itselleen muistiin komentosarjoja, eli missä järjestyksessä tapahtuma tai tilanne etenee. (Munter, 2006, 77)

4.3 Hoivaaja/vanhempi turvapesänä

Psykologian historiassa vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tutkimuksen painopiste on ollut lähes yksisuuntaisesti vanhempien, erityisesti äidin, omien asenteiden, kasvatustyylin sekä hoivan vaikutusten havainnoinnissa lapsen kehitykseen. Tiettävästi vasta 1960-luvulla vanhemman ja lapsen välinen vaikutussuhde myös toiseen suuntaan herätti huomiota. Suunnan muutos oli välttämätön, sillä tutkijat eivät yrityksistään huolimatta onnistuneet ennustamaan lapsen ominaisuuksia vanhemman toimintatapojen tarkastelun kautta. Vanhemman toiminta ei siis suoraan heijastanutkaan lapsen myöhempiin ominaisuuksiin. Myös uudemmat tutkimustulokset pienten vastasyntyneiden vauvojen havaintotoiminnoista

sekä sosiaalisista että kognitiivisista taidoista ovat suunnanneet entistä enemmän huomiota vauvaan vuorovaikutuksen toisena vaikuttavana osapuolena. (Laakso yms., 2006, 58)

Kasvatus on tavoitteellista toimintaa, jossa aikuinen on pääsääntöisesti tavoitteiden asettaja eli toimija ja lapsi toiminnan kohde. Kasvatustoiminta edellyttää aikuiselta aktiivista roolia toimijana. Aikuisen, vanhemman tai kasvattajan, tulee ylläpitää kiintymykseen perustuvaa suhdetta lapseen, jotta kasvatustoiminta toteutuisi mahdollisimman tehokkaasti. Vaikka kasvatus on tavoitteellista, ei se tarkoita kauaskantoisten suunnitelmien ja tavoitteiden asettamista, vaan lähinnä toiveena olisi tasapainoinen ja onnellinen lapsi. (Alasuutari, 2006, 75)

Varhaisen vuorovaikutuksen merkittävin tunnusmerkki tai piirre on tietynlainen vuorottelun periaate. Tämä periaate pitää sisällään niin lapselta kuin vanhemmaltakin tulevat katset, eleet, ilmeet ja ääntelyt. Molemmat osapuolet siis tietyllä tapaa täydentävät toinen toistaan vuorottelemalla kommunikoiden. Näin ollen lapsen ja tätä hoitavan aikuisen välille muodostuu varsinaisen vuorovaikutuksen perusrakenne. Vuorovaikutuksen tarkoituksena on ilmaista mielekkyyttään toisen huomioita ja toimintaa kohtaan, osoittaa että on kiinnostunut toisesta ja, että toisen reaktio on hänelle tärkeä ja merkityksellinen. Varhainen vuorovaikutus perustuu siis molemminpuoliseen ohjailuun sekä jakamiseen. (Laakso yms., 2006, 59)

Vanhemmat voivat vaikuttaa lapseensa monin eri tavoin, epäsuorasti tai suoraan, sekä tiedostamatta että tietoisesti. Lapsi oppii vanhemmiltaan miehen ja naisen, isän ja äidin roolit. Lapsi oppii sen, miten nainen ja mies käyttäytyvät. Myös parisuhdemallin lapsi oppii omilta vanhemmiltaan kuten myös tavan kasvattaa lapsia. Asenteet ja arvot opitaan suoraan vanhemmilta, vaikka vanhemmat eivät olisivatkaan tarkoittaneet niitä opettaa. On tärkeää muistaa, että vanhemmat ja aikuiset ylipäänsä toimivat aina lapseensa nähden joko mahdollistajana tai estäjänä, rajoittajana. (Hurme, 2006, 149)

Varhaisen minäkäsityksen eräs merkittävin edellytys on jaetun ymmärryksen syntyminen lapsen ja vanhemman välille. Tämä taasen edellyttää sitä, että molemmat osapuolet ovat kiinnostuneita yhteisestä kohteesta. Myös se, että vanhemmalla ja lapsella on samanlaiset yhteiset keinot kommunikoida siitä, on merkittävää. Kun lapsen ja vanhemman välille on kehittynyt kiinnostus yhteisestä huomionkohteesta, on lapsen mahdollista kehittää näitä yhteisiä kohteita myös toisten lasten kanssa

vertaissuhteissaan. Paitsi, että lapset jakavat saman huomionkohteen, he myös kykenevät viestimään siirtymisen ei-leikistä oikeaan leikkiin. Jotta yhteinen leikki olisi mahdollista, vaatii se paljon ristiriitojen esiintymistä sekä toisaalta konfliktien ratkaisemista, niin sanottujen kompromissien tekoa eli sitä, että omat toiveet sovitetaan toisten toiveisiin. Ennen varsinaisen kielen kehitystä, lapset kommunikoivat aikomuksistaan ja toiveistaan eleiden, liikkeiden, tekojen sekä lyhyiden kielellisten viestien avulla. (Munter, 2001, 83)

4.4. Varhainen havaintojen, muistin ja tarkkaavaisuuden kehitys

Alle 3-vuotiaiden lasten kehitys kytkeytyy hyvin pitkälti fyysiseen kasvuun ja toisaalta hermojärjestelmän erilaisten rakenteiden ja toimintojen muutoksiin. Nämä edellä mainitut kehityksen osa-alueet ovatkin kyseisen ikäkauden merkittävimpiä erityispiirteitä. Pienissä lapsissa herää kuitenkin hyvin nopeasti uusia tarpeita, kun lapsi on kanssakäymisessä vanhempien ja päivähoitajien kanssa. Tämä kasvatuksellinen lähiympäristö herättää jo hyvin varhain lapsissa kiinnostusta uusia asioita kohtaan sekä tarpeita olla tiiviissä kanssakäymisessä toisten ihmisten kanssa. Näiden tarpeiden voidaan sanoa olevan perusta lapsen psyykkiselle kehitykselle. (Siren-Tiusanen, 2001, 15)

Pienten lasten kanssa toimiessa on aikuisten osattava käyttää hyväksi lasten omaa luonnollista aktiivisuutta eikä tukahduttaa sitä. On tärkeää kyetä reagoimaan lapsen tarpeisiin, jotta lapsi kokee olonsa turvalliseksi, halutuksi ja hyväksytyksi. Tärkeää on tukeutua sellaisiin toimintamuotoihin, joiden katsotaan parhaiten toimivan lapsen kohdalla suhteessa häntä ympäröivään maailmaan. Päivähoidon aikuisten tulee ymmärtää elämää ja lähiympäristöä lapsen näkökulmasta. Toisaalta ei pidä myöskään unohtaa, että lapset tarvitsevat välitöntä aikuisten hoivaa ja huolenpitoa. Mitä pienimmistä lapsista on kysymys, sitä haitallisimpia ovat lapsen kehityksen kannalta katsotut niin sanotut epäsopivat käytännöt. (Siren-Tiusanen, 2001, 15)

Tutkimukset ovat osoittaneet, että kolmen ensimmäisen elinvuotensa aikana, lapsille kehittyy kolme tunne-elämän ja sosiaalisen käyttäytymisen peruspilaria. Nämä ovat itsekontrolli, perusluottamus sekä oppimismotivaatio. Vaikka ihmiselle onkin tyypillistä koko elinaikainen oppiminen ja sen kautta jatkuvasti muokkaantuva

luottamus toisia ihmisiä kohtaan, syntyy perusluottamus jo hyvin varhain ensimmäisten elinvuosien aikana vanhempien ja muun lähiverkoston kautta. Tämä on hyvin merkittävää myös myöhemmän kehityksen kannalta, sillä mikäli lapsen perusluottamus ei jostain syystä saa tuulta alleen lapsen vielä ollessa pieni, on hänen todennäköisesti hankalaa muodostaa luottamussuhteita myöhemmin elämässään. On myös ymmärrettävä se, että oppiminen vaikeutuu iän myötä. Pienet lapset ovatkin otollisimpia oppijoita tässä suhteessa. (Siren-Tiusanen, 2001, 18)

Vastaamalla lapsen perustarpeisiin, aikuinen takaa lapselle valtavasti voimia ja energiaa omaan toimimiseen. Lapsessa heränneisiin tarpeisiin vastaaminen ruokkii omalla tavallaan lapsen uteliaisuutta ympäröivää maailmaa kohtaan sekä vahvistaa lapsen sisäistä luottamusta. Näin ollen lapsen on huomattavasti helpompaa ja luonnollisempaa kohdata uusia asioita ja haasteita. Tämä taas kasvattaa lapsen motivaatiota oppimista kohtaan. (Siren-Tiusanen, 2001, 18)

Syntymästään lähtien lapsi on suuntautunut sosiaaliseen kanssakäymiseen. Pieni lapsi suuntautuu helpommin ja voimakkaammin elävään olentoon kuin johonkin esineeseen. Erityisesti vastasyntyneet vauvat kiinnittävät huomiota ihmiskasvoihin tai muihin visuaalisiin ärsykkeisiin, jotka muistuttavat niitä. Tästä syystä vauvat reagoivatkin ihmisääniin huomattavasti enemmän kuin muihin ympäristöstä kantautuviin ääniin ja tunnistavat miltei välittömästi syntymänsä jälkeen hänelle suunnatun puheen muusta puheensorinasta. (Laakso yms., 2006, 59)

Lapsen mahdollisimman tehokkaan oppimisen kannalta merkittävää vuorovaikutustilanteissa ovat muun muassa etäisyys lapsen kasvoista hänelle puhuttaessa, puheen voimakkuus, kasvoniilmeet sekä aikuisen liikehdintä. Hitaan tempon ja toistavan rytmin on vuorovaikutustilanteissa nähty vaikuttavan myönteisesti pienen lapsen oppimiseen. Näin ollen on ymmärrettävä miten paljon aikuisen oma toiminta vaikuttaa lapsen ja vanhemman väliseen kommunikaation ja kiintymyssuhteen muodostumiseen. (Laakso yms., 2006, 59-60)

Lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen peruselementtinä toimii vastavuoroisuus. Vastavuoroisuuden katsotaan syntyvän siitä, kun aikuinen kykenee havainnoimaan ja tulkitsemaan lapsen käyttäytymistä ja erottelemaan tämän tunnetiloja sekä vastaamaan lapsen tekemiin aloitteisiin. Vastavuoroiset vuoropuhelut syntyvät, kun vanhempi huomioi lapsen tarpeet herkästi ja jäljittelee lapsen ääntelyitä

ja kasvonilmeitä. Tämä johtaa varsin pian siihen, että lapsi alkaa jäljitellä vanhemman toimintaa: hän esimerkiksi hymyilee, kun hänelle hymyillään. Tämä osoittaa sen, että lapselle alkaa kehittyä tietynlainen ymmärrys mielialoja ja mielenkiinnonkohteiden jakamisesta. Lapsi ei enää olekaan passiivinen osapuoli, vaan toimii aktiivisesti siinä missä aikuinenkin. Lapsen tehtävänä on tuolloin tehdä tulkintoja sekä odotuksia vanhemman toimintaa ja käyttäytymistä kohtaan. Tutkimuksissakin on osoitettu, että mikäli vanhempi ei lapsen yrityksistä huolimatta kiinnitä tähän huomiota, tulee lapsi ärtyneeksi ja useimmiten alkaa itkeä osoittaakseen pahaa oloaan. Jotta ymmärrykseen perustuvan vuorovaikutuksen on mahdollista syntyä ja kehittyä, on vanhemman tehtävä tulkintoja lapsesta sosiaalisena havaintoja tekevänä yksilönä. (Laakso yms., 2006, 60)

4.5 Varhainen kommunikaatio ja kielen kehitys

Jo ennen syntymää vauvalla on merkittäviä esikielellisiä valmiuksia. Vastasyntynyt lapsi esimerkiksi kykenee erottamaan puheesta kielelle ominaisia rytminkaltaisia piirteitä. Imemisrefleksiin perustuvat havainnot osoittavat, että vauvalla on mahdollista olla jo syntyessään herkkyyttä ja kykyä erotella joitakin äidinkielelleen ominaisia säännönmukaisuuksia. Vauva suuntaa hyvin varhain pelkän vanhempien äänihavainnon perusteella oman huomionsa hänelle tarkoittamaan puheeseen (Werker, Pegg & McLeon, 2006, sivut).

Vanhempientapana on käyttää tiettyjä äänensävyjä ja – painoja lapselleen puhuessaan asiasta tai tilanteesta riippuen, jotta lapsi he tavoittaisivat näin ollen lapsen tarkkaavaisuuden. Äänensävyjä käytetään myös tunteiden ilmaisukeinona. Lapsi oppii hyvin nopeasti kuulemansa äänensävyn perusteella, milloin vanhempi esimerkiksi toruu häntä tai riemuitsee lapsensa onnistumisesta. (Laakso yms., 2006, 48)

Minä, kulttuuri ja kommunikaatio kuuluvat hyvin tiukasti yhteen, sillä jokainen näistä kehittyy aina suhteessa toisiinsa sekä luovat toisiaan. Yksilöt määrittelevät aina itseään toisille ihmisille kommunikaation keinoin, ja kommunikaatio puolestaan synnyttää uudenlaista tietoa sekä ymmärrystä itsestä. Kulttuuri taasen määrittelee kommunikaation välineet eli kielen, eleet sekä erilaiset symbolit. Myös se keiden kesken puhutaan ja miten puhutaan määrittävät kulttuurin kautta. Kulttuuri on

olemassa jo kun lapsi syntyy, sillä vanhempien omaksutut tavat ja kulttuuri siirtyvät suoraan jo syntymässä lapselle. Lapsille on kuitenkin ominaista se, että he itse kehittävät ja keksivät tietyt toimintamallit ja säännöt leikkiessään tai ylipäänsä kommunikoidessaan toisten kanssa. Tämä niin sanottu kulttuurinen kommunikaatio alkaa jo kauan ennen kuin lapsi oppii kielen. (Munter, 2006, 78-79)

Kommunikaation merkittävyys lapsella tulee selkeimmin esiin äidin ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa. Lapsi osoittaa itkullaan tarvitsevansa jotakin, johon äiti puolestaan vastaan tyynnyttämällä lasta ja esittämällä mahdollisia johdattelevia kysymyksiä siitä mikä lapsella voisi olla hätänä. Lapsen itkun voimakkuus määrittelee äidin toiminnan. Mikäli lapsen itku voimistuu äidin tyynnyttely-yrityksistä huolimatta, voi äiti päätellä ettei lapselle esimerkiksi ollutkaan nälkä. Jos taas lapsen itku alkaa hiljalleen tyyntyä, kun äiti nostaa lapsen hiljalleen nukkumaan, ymmärtää hän toimineensa oikein. Näissä edellä mainituissa esimerkeissä nousee esiin yhteisesti lapsen ja äidin välille säädely kommunikaatio. Tämän kommunikaation avulla lapsi saa kokemuksia omasta itsestä, minästä. (Munter, 2006, 80-81)

On hyvin tyypillistä, että lapsi omaksuu kommunikoinnin perusmallit jo hyvin varhaisessa vaiheessa lähellä olevien aikuisten ja lasten yhteisen toiminnan myötä. Erilaisissa hoitotoimissa esiin tuleva sosiaalinen vuorovaikutus lapsen ja aikuisen välillä, helpottaa lasta tulkitsemaan tapahtuman yhteydessä käytettyä kieltä. Usein toimiessaan lapsensa kanssa, aikuinen pyrkii suuntaamaan lapsen mielenkiinnon ja huomion tiettyihin olennaisiin piirteisiin. Tämä auttaa lasta jäsentämään omia havaintojaan tapahtuneesta. Heti syntymästään lähtien lapsi ja vanhempi pyrkivät kontaktiin toistensa kanssa. Tämä edellä mainittu pyrkimys vuorovaikutukseen toisen kanssa on luonnollinen ja jopa edellytys myöhemmälle vuorovaikutukselle sekä kiintymyssuhteen syntymiselle. (Lyytinen, 2006, 118)

Vaikka varhaisin ja merkittävin vuorovaikutuskokemus lapsen ja vanhemman välillä perustuu kosketukseen ja näköhavaintoon, on hyvin tavallista että lapselle puhutaan jo hyvinkin varhaisissa vuorovaikutustilanteissa, vaikka lapsi ei vielä ymmärräkään puhetta tai sen sisältöä. Tämä lapselle juttelu kuitenkin auttaa lasta oppimaan suuntaamaan huomionsa kuulemansa puheen välityksellä ihmisääntä kohti. Vähitellen lapsi myös oppii erottamaan omalle äidinkielelleen ominaisia piirteitä ja

säännönmukaisuuksia. Näin ollen lapsi oppii myös erottelemaan vuorovaikutuksen keskeisimmät piirteet. (Lyytinen, 2006, 118)

On tutkittu, että jo ensimmäisen elinkuukautensa aikana lapsi pyrkii tavoittelemaan äänen lähdeä. Hieman myöhemmin lapsi oppii hymyilemään nähdessään häntä lähellä olevat ihmiskasvot sekä vastaa aikuisen vuorovaikutusaloitteeseen äännelemällä. Tutkimukset ovat osoittaneet, että jo puolivuotias lapsi voi ylläpitää kommunikaatiota häntä hoitavan aikuisen kanssa. (Lyytinen, 2006, 118)

Se miten lapsen puhekommunikaatio jatkossa sujuu, riippuu hyvin pitkälti äidin ja lapsen välisestä varhaisesta vuorovaikutuksesta, erityisesti ensimmäisten kuuden elinkuukauden aikana. Tällöin nimittäin muodostuu puheen sekä kielen kehityksen perusta. Kehittyvän vuorovaikutuksen ja kommunikaation tärkeimmät elementit ovat vastavuoroisuus, tavoitteellisuus sekä vuorottelu. Näitä edellä mainittuja elementtejä on vaihtelevasti käytettävä lapsen ja häntä hoivaavan aikuisen päivittäisissä hoitorutiineissa, sillä niiden avulla lapselle jää pysyvä kuva oman äidinkielenä eri äänneistä ja äänneiden käytöstä, säännönmukaisuuksista. (Lyytinen, 2006, 118-119)

Aikuisen/vanhemman kommunikoidessa lapsen kanssa, olennaista on puheen selkeys, monipuolisuus sekä lapsen huomion suuntaaminen aina kullakin hetkellä tilanteen kannalta katsottuna olennaiseen. On huomattava, että aikuisen puhuessa lapselle, äänensävyt sekä – painot ovat täysin erilaisia kuin mitä ne ovat jos aikuinen puhuu toiselle aikuiselle. Tärkeää on pyrkiä käyttämään mahdollisimman lyhyitä ja yksinkertaisia lauseita ja lauserakenteita, jotta lapsen olisi mahdollisimman helppoa ymmärtää puhetta. Merkittävää lapsen kanssa kommunikoidessa on myös hetkessä eläminen. Ominaista lapselle puhuttaessa ovat myös runsaat toistot puheessa. Samaa asiaa saatetaan toistaa useita kertoja lapsen ymmärryksen takaamiseksi. Myös silloin, kun vuorovaikutustilanteissa ei käytetä kielellisiä keinoja, aikuisille on tyypillistä havainnollistaa laaja-alaisin liikkein tapahtumaa tai tilannetta. Liikkeet ovat myös huomattavasti pidempiä kestoiltaan kuin ne liikkeet joita aikuiset keskenään osoittavat. Vanhemman herkkyyttä lapsen aloitteille ei pidä unohtaa. Vanhemman/aikuisen on tuettava lapsen omaa aktiivisuutta sekä aloitteellisuutta. Tutkimuksissa on havaittu, että yhteisiin kiinnostuksen kohteisiin suuntautuneen äidin ja lapsen vuorovaikutuksella on myönteisiä vaikutuksia lapsen myöhempään kielelliseen kehitykseen. (Lyytinen, 2006, 119)

Syntyessään lapsen taidot toimia vuorovaikutuksessa lähiympäristönsä kanssa ovat hyvin vaatimattomat, mutta ne monipuolistuvat sanavaraston laajentuessa ja lapsen omaksuessa oman äidinkielen sääntöjärjestelmän. Yhtä lailla lapsi omaksuu erityiseen sosiaaliseen vuorovaikutukseen liittyviä sääntöjä sekä normeja. Lapsi oppii myös myöhemmin kielen omaksumisen myötä käyttämään kieltä erilaisissa tilanteissa aina tilanteen vaatimalla tavalla. (Lyytinen, 2006, 119)

Kielen ja muiden kognitiivisten taitojen kehittymistä tapahtuu jatkuvasti lapsen ollessa jokapäiväisissä vuorovaikutustilanteissa toisten ihmisten kanssa. Erityisesti leikin avulla lapsi oppii jäsentämään ympäristöään sekä oppimaan aivan uudentyyppisiä asioita. Kielen merkitys oppimisessa on siis hyvin merkittävä ja keskeinen tekijä. Kielen avulla lapsi kykenee paitsi vaikuttamaan ympäristöönsä, myös yleistämään omia itse tekemiään havaintoja ja ratkaisemaan erilaisia ongelmia. Kielen voidaan nähdä siis olevan myös merkityksellinen väline lapsen ongelmanratkaisutaitojen kehittymiselle. (Lyytinen, 2006, 120)

Puhuttaessa lapselle, puheen tulisi aina olla mahdollisimman eläytyvää. Puhetta on tärkeää täydentää erilaisin elein ja ilmein lapsen mielenkiinnon herättämiseksi sekä ylläpitämiseksi. Eleiden ja ilmeiden käyttö puheen tukena lisää lapsen halua jäljitellä kuulemaansa ja näkemäänsä. Kiinnostavimpia keskustelun aiheita lapsen kannalta ovat sellaiset, joissa otetaan huomioon lapsen omat kokemukset, tunteet sekä toiminnallisuus. Tekemisen kautta lapsen on huomattavasti helpompi sisäistää kokemiaan ja havaitsemiaan asioita. Myös riittävän ajan antaminen lapselle on merkittävää. Lapsen tulee saada rauhassa hahmottaa kokemaansa ja näin ollen tehdä aloitteita. Aikuisen tehtävänä on olla kiinnostunut lapsen tilanteesta, asiasta tai kokemuksesta sekä kannustaa lasta jatkamaan. Tällainen lapsen rohkaiseminen antaa lapselle itselleen tunteen välitetyksi tulemisesta ja merkityksellisyydestä. Lapsi kokee olevansa arvokas. Lapsen oppimisen ja kehityksen kannalta tärkeää on myös se, että tämän hetkinen tapahtuma tai kokemus sidotaan aiemmin tapahtuneeseen mieleenpalautuksen avulla. Näin lapsi oppii yhdistämään asioita ja tapahtumia toisiinsa sekä ymmärtämään myöhemmin syy-seuraus-suhteen. (Lyytinen, 2006, 120)

On ymmärrettävä, että puhe, mikä ei millään tavalla liity lapsen sen tämän hetkiseen kiinnostuksen kohteeseen tai on ristiriidassa lapsen puheen sisällön kanssa, ei edistä lapsen kielen kehitystä samalla tavoin kun puhe, jossa lapsen näkökulma otetaan

huomioon (Harris). Merkityksellisintä lapsen kielen kehityksen kannalta on se, kuinka paljon aikuinen antaa lapselle aikaa, virikkeitä ja mahdollisuuksia osallistua lapsen toimintaan esimerkiksi kuuntelemalla lasta tai lukemalla lapselle. Parhaimmat tulokset kielellisestä oppimisesta saadaan, kun ohjaus tapahtuu lapselle ominaisissa leikinomaisissa tilanteissa. Tällaisten leikkitilanteiden tulisikin aina olla osa lapsen ja aikuisen välistä päivittäistä vuorovaikutusta. (Lyytinen, 2006, 121)

Lapsen varhaisen kielenkehityksen tukeminen on päiväkodissa ensiarvoisen tärkeää. Yleinen harhaluulo on, että lapsi oppii oman äidinkieltänsä itsestään eikä näin ollen tarvitse mitään erityisiä välineitä kielen omaksumiseksi. Toki lapsi oppii tiettyjä lainalaisuuksia ikään kuin vahingossa kuullessaan muiden ympärillä olevien ihmisten kommunikoivan. Mutta on ymmärrettävä, että erilaiset ympäristötekijät vaikuttavat myös siihen kuinka nopeasti lapsi oman äidinkieltänsä oppii. Jos ympäristötekijät esimerkiksi ovat jostain syystä epäsuotuisat kielen oppimisen kannalta, voi puheen oppiminen hidastua. Lapsi, joka vasta opettelee puhumaan ja harjoittelee äidinkieltänsä alkeita, tarvitsee hänelle läheisten ihmisten välitöntä huomiota sekä aikaa. Yhteisten toimintahetkien kautta lapsi oppii kuulemaan, tekemään huomioita sekä ymmärtämään puhetta. Tänä päivänä onkin saanut valtavasti huomiota kysymys siitä, saako nykypäivän lapsi riittävästi huomiota ja aikaa aikuisilta. Yhteiskunnan muotoutuminen nykyisen kaltaiseksi on vaatinut veronsa lapsen ja vanhemman yhteisestä ajasta. (Tolonen, 2001, 163)

Päiväkotien lapsiryhmissä on huomattava määrä lapsia, jotka vasta opettelevat puhumaan ja kommunikoimaan toisten ihmisten kanssa. Kasvattajien määrä kyseisissä lapsiryhmissä on kuitenkin suhteellisen vähäinen. Päivähoidossakin hyvin esillä oleva kiire ei voi olla vaikuttamatta pienen lapsen kielenkehitykseen. Surullisen yleistä päivähoitossa on lapsen kielenkehityksen viivästyminen, johon varhaisen puuttumisen on katsottu olevan tehokkain apuväline. Kielen hallinta on tärkeä taito elämässä, sillä ihmisen kokonaisvaltainen sosiaalinen kanssakäyminen perustuu siihen. Kielen avulla ihminen myös kuvastaa omaa persoonaansa. Kielen hallinnan valmiudet toimivat perustana lapsen myöhemmille oppimisvalmiuksille. (Tolonen, 2001, 163)

Päivähoidon voidaan katsoa olevan merkityksellinen vaihe lapsen elämässä juuri kielenkehityksen kannalta, sillä päiväkotiin on hyvät mahdollisuudet luoda sellainen oppimis- ja hoitoympäristö, joka tukee lapsen varhaista kielenkehitystä. Päiväkodissa

on myös samaan aikaan saman ikäisiä ja samassa kehitysvaiheessa olevia lapsia, joihin lapsi vertaa itseään ja joiden taitoja lapsi heijastelee omassa toiminnassaan. Riittävä aktiviteetteja tarjoava hoitoympäristö ei kuitenkaan itsessään riitä, vaan kasvattajien on tiedostettava mikä kullekin lapselle on tärkeää kussakin ikä- ja kehitysvaiheessa. Lapsen tarpeiden ja motiivien huomioiminen on ensiarvoisen tärkeää. (Tolonen, 2001, 164)

Ensimmäisen puolen vuoden aikana hoitajan ja lapsen välinen kokonaisvaltainen fyysinen kontakti toimii niin sanottuna kommunikaation välittäjänä. Lapsi on tällöin kehitysvaiheessa, jossa hän on suuntautunut yhdessäoloon jonkun toisen ihmisen kanssa. Pienet viihdytysleikit toimivat hyvinä kommunikaatiotaitojen kehittäjinä, sillä niissä käytetään hyödyksi kehon eri liikkeitä, katsetta sekä äänensävyä. Tällaiset pienet kontaktileikit kuten hyppyttelyt, kehittävät lapsen vuorovaikutustaitoja sekä toisaalta jäsentävät asioiden merkityssuhteita. Olivatpa leikit sitten mitä tahansa, olennaista niissä on se, että aikuisen ja lapsen välille syntyy yhteinen huomionkohde. (Tolonen, 2001, 166)

Yhdeksän kuukauden ikäinen lapsi nousee kehityksessään uudelle askelmalle. Lapsen aktiivisuus sekä aloitteellisuus kasvavat merkittävästi yhteisissä toiminnoissa. Lapsen ja kasvattajan välisessä toiminnassa on tällöin havaittavissa uudenlaisia tunneilmaisun muotoja, niin myönteisiä kuin kielteisiäkin. Lapsen ja aikuisen välinen suhde muuttuu. Lapsen ja aikuisen yhteiseksi huomion kohteeksi tulee jokin esine, jota aikuinen ensin liikuttelee kiinnittääkseen lapsen huomion siihen. Tämän jälkeen lapsi ottaa mallia ja seuraa aikuisen toimintoja. Näin ollen lapsi alkaa pikku hiljaa osoittaa omaa aloitteellisuuttaan yhteisiä toimintoja kohtaan. On tärkeää ymmärtää, että hyvinkin pieni lapsi on kyvykäs jakamaan yhteisen huomionkohtaan. Tämä tarkoittaa sitä, että lapsi ymmärtää jakamisen olevan molemminpuolista. (Tolonen, 2001, 167)

Vuoden ikäisenä lapsen ja aikuisen välinen jaettu huomio perustuu näköaistiin. Tämä voidaan perustella sillä, että lapsi tavallisesti vuoden ikäisenä osoittelee erilaisia esineitä sekä antaa esineitä toiselle. Jaettu huomio ilmenee muun muassa siten, että lapsi uuden tilanteen kohdatessa kääntyy hänelle turvallisen ja tutun aikuisen puoleen kuin pyytääkseen vastausta kuinka nyt toimia. Esimerkki:

Jaakko rakentaa palikoista korkeaa ja värikästä tornia. Jaakko ei kuitenkaan aina ole täysin varma miten päin ja missä järjestyksessä palikat tulee torniin asetella. Näin

ollen Jaakko katsoo aina välillä kasvattajaa ikään kuin tarkistaakseen tuliko oikea palikka oikeaan paikkaan.

Kieli tulee yhä tärkeämmäksi kommunikaation välineeksi ensimmäisen elinvuoden lopulla, jolloin lapselle on kehittynyt kyky ohjata toisen ihmisen huomiota tietyillä eleillä. Vaikka kieli näytteleekin jo suurempaa roolia, tapahtuu kommunikaatioon perustuva toiminta silti edelleen pääosin eleiden välityksellä. (Tolonen, 2001, 168)

Lapsi alkaa jäljitellä toisen ihmisen toimintaa sekä puhetta noin puolentoista vuoden ikäisenä. Tämä herkkyykskausi on merkittävä kehitysvaihe lapsen puheen oppimisen kannalta. Lapsi alkaa ymmärtää puhetta jo varsin hyvin, vaikkei itse vielä tuotakaan aktiivisesti puhetta. Aikuisella on lapsen puheen kehityksen kannalta tässä vaiheessa merkittävä rooli vuorovaikutuksessa. Aikuisen tehtävänä on ohjata ja näyttää tietä, jotta lapsi myöhemmin osaa toistaa tietyn tapahtuman itsenäisesti näkö- ja kuulohavaintojen pohjalta. (Tolonen, 2001, 169)

Valtaosan ensimmäisistä sanoistaan, lapsi oppii vuorovaikutuksessa toisen ihmisen kanssa. Kasvattajan tulee kyetä havaitsemaan lapsen kiinnostuksenkohteet, ohjaamaan lapsen tarkkaavaisuutta sekä muuttamaan tietty toiminta kielelliseen muotoon. Lapsen sekä aktiivinen että passiivinen sanavarasto alkavat kasvaa vauhdilla toisen ikävuoden loppupuoliskolla. (Tolonen, 2001, 171-172)

Oleellista on tietää, että erilaiset toiminnalliset tilanteet auttavat lasta omassa kielenkehityksessään. Sillä, että puheen avulla tilanne käydään esimerkiksi leikkien läpi, on huomattavasti suurempi merkitys ja vaikutus lapseen kuin että asia vain sanotaan lapselle. Lapsi oppii näin ollen yhdistämään tietyn asian tai esineen tiettyyn tilanteeseen. Päivähoidossa kasvattajien olisi tärkeää pyrkiä välttämään tilanteiden muodostumista rutiineiksi, sillä silloin esimerkiksi vaipanvaihto hoidetaan läpi rutiininomaisesti ilman varsinaista vuorovaikutusta lapseen. Jopa erilaisista perushoito tilanteista tulisi tehdä lapselle mahdollisimman miellyttävä, mutta opettavainen kokemus, jolloin lapselle jää tilanteesta mukava mielikuva. Tämä on tärkeää siksi, että lapsi oppii parhaiten tilanteissa, jotka hän itse kokenut miellyttäviksi ja turvallisiksi. Tilanteet, jotka lapsi on kokenut epämiellyttävinä, lapsi yrittää poistaa mielestään. Vaikka puheen käyttö lapsen ja aikuisen välisessä vuorovaikutuksessa on olennaista, ei varsinaista toimintaa pidä unohtaa. Lapsi oppii parhaiten silloin, kun tilanne tai

tapahtuma käydään läpi tekemisen kautta samalla asiaa sanallisesti selittäen. (Tolonen, 2001, 173-174)

Päiväkodeissa päivittäin toistuvat lukuhetket on koettu merkittävinä jo hyvin pienillä lapsilla kielen omaksumisessa. Näissä lukuhetkissä korostuu paitsi tarinan kerronnallisuus myös kielellisen kulttuurin perusta. Päiväkotien pientenkin lasten ryhmissä on esillä, houkuttimena, lukunurkkaus, jossa lapset voivat omaehtoisesti katsella kuvia ja opetella lukemisen aakkosia. Lapsen vanhetessa kirjojen kanniskelu ja sivujen kääntely muuttuu omatoimiseksi kirjojen selailuksi ja tarinoiden kuunteluksi. Tutkimusten mukaan, ne lapset jotka jo pienestä pitäen oli ohjattu puuhastelemaan erilaisten kirjojen pariin, osasivat lukea kouluun mennessään. (Tolonen, 2001, 175-176)

Varhaisten vuosien kehityksellisiin tehtäviin lukeutuu muun muassa ihmiselle tyypillinen kielitaidon omaksuminen. Aluksi kieli toimii sosiaalisen vuorovaikutuksen ja kanssakäymisen välineen ja vasta myöhemmin välineenä oppimisessa ja ajattelussa sekä yksilön oman toiminnan itsesäätelyssä. Tutkimuksellisesti keskeisiä kysymyksiä ovat kielellisen ja muun kognitiivisen kehityksen keskinäiset suhteet yksilön eri ikävaiheissa ja kielitaidon eri osa-alueilla. Tärkeää on kuitenkin tiedostaa, että kielitaidon eri puolten omaksumiseen on tiiviisti yhteydessä sellainen kielellinen vuorovaikutus, laadullisesti ja määrällisesti, johon lapsella on mahdollisuus. (Ruoppila, 2006, 33)

4.6 Varhainen tunteiden kehitys

Lapset oppivat toistensa kanssa toimiessaan yhteistoiminnan alkeista sekä tunteiden ilmaisusta ja säätelystä. Toverisuhteissa lapsi oppii hahmottamaan omaa identiteettiään sekä toimimaan erilaisissa rooleissa. Lapset usein leikissään heijastavat aikuisten rooleja, huolen aiheita sekä ristiriitoja. Vuorovaikutuksessa ikätoverit luovat yhteisiä sääntöjä ja merkityksiä. Suhteet ikätovereihin voidaanakin sanoa olevan osa lapsuuden sosiaalista arkipäivää. (Poikkeus, 2006, 122)

Lapsessa kehittyy vähitellen kyky jakaa sisäisiä kokemuksia toisten ihmisten kanssa. Esimerkiksi pienen lapsen on mahdollista jakaa sisäisistä kokemuksistaan

tarkkaavaisuutta sekä erilaisia tunnetiloja, kun taas leikki-ikäinen lapsi osaa jakaa yhteisiä, toisen kanssa koettuja, kokemuksia muistiin pohjautuen. Erilaisten tunnetilojen sekä vastavuoroisuuden oppiminen on merkityksellistä lapsen psyykkisen kehityksen sekä oppimisen kannalta. (Uusitalo, 2000, 57)

4.7 Temperamentti kehitystä säätelevänä tekijänä

Temperamentti on eräs merkittävä keino kuvata lapsen yksilöllisyyttä. Kuten ymmärryksessä ja hahmottamisessa myös temperamentissa on mahdollista havaita kehityksellisiä muutoksia. Tämä kehityksellinen muutos on kuitenkin oletettavasti tapahtuva jo lähes heti syntymän jälkeen, ja se liittyy hyvin olennaisena osana yksilön persoonaan. Koska temperamentti on kuitenkin lähestulkoon alati samankaltaisena pysyvä kehityksen osa-alue, on siihen kiinnitetty erityistä huomiota liittyen varhaiseen kiintymyssuhteeseen sekä lapsen ja vanhemman väliseen vuorovaikutussuhteeseen. Lapsen yksilöllisyyttä ja persoonallisuutta on kaiken kaikkiaan tutkittu paljon monista eri näkökulmista. Yhteistä näille kaikille teorioille on kuitenkin se, että lapsen oma aktiivisuus, sosiaalisuus sekä sopeutuvuus määrittelevät lapsen persoonan ja yksilöllisyyden kehitystä. (Laakso yms., 2006, 52-54)

5 PÄIVÄKOTI LAPSEN KEHITYKSEN JA VANHEMMUUDEN TUKIJANA

5.1 Sosiaalinen käyttäytyminen vertaissuhteissa

Vaikka pieniä lapsia kuvataan tavallisesti suhteessa vanhempaan, on lapsilla kuitenkin jo pienestä pitäen tarve vertaissuhteisiin. Kyky rakastaa toisia ja välittää toisista syntyy vanhemman ja lapsen vuorovaikutuksessa. Kiintymyssuhde lapsen ja vanhemman välillä luo perusturvaa sekä tukee lapsen kehitystä. Tämä kiintymyssuhde luo pohjaa lapsen myöhemmille ihmissuhteille sekä sosiaalisille taidoille. Vertaissuhteiden kautta lapsi oppii tutkimaan uusia asioita. Vertaissuhteissaan lapset hankkivat tietoa ympäröivästä maailmasta solmien ystävyysuhteita sekä rakentaen kulttuuriaan. Yhdessä lapset havainnoivat ja tekevät päätelmiä aikuisten maailmasta ja heijastelevat niitä leikeissään. (Munter, 2001, 93)

Päiväkodin lapsiryhmän voidaan sanoa olevan eräänlainen vuorovaikutusten kenttä, jossa lapset yhdessä rakentavat omaa yksilöllisyyttään sekä luovat yhdessä. Vertaissuhteissa toimiessaan lapsi syventää tiedostamattaan omaa persoonaansa. Näin ollen voidaankin sanoa, että yksilöllisyys ja sosiaalisuus kulkevat käsi kädessä toisiaan täydentäen. (Munter, 2001, 94)

Vaikka ulkopuolisen katsojan näkökulmasta, pienten alle kolmivuotiaiden leikit ja toiminta saattavat vaikuttaa satunnaisilta, on niillä kuitenkin oma tarkoituksensa. Pienetkään lapset eivät tee tiettyjä toimintoja sattumanvaraisesti, vaan kaikella on aina suuntansa ja merkityksensä. Jo paljon ennen kuin lapsi on kykenevä puhumaan omaa äidinkieltään, hänen ymmärryksensä vuorovaikutussuhteista on aistivaa ja herkkää. On ymmärrettävä, että jo vastasyntynyt vauva on valmis suuntautumaan sosiaaliseen maailmaan. (Munter, 2001, 94-95)

Lapsella on jo syntyessään tarve muodostaa keskinäinen vuorovaikutus itsensä ja toisen ihmisen välille. Tästä hyvänä esimerkkinä on se, että jopa toisilleen vieraat lapset luovat tavallisesti heti jonkinasteisen sosiaalisen kontaktin keskenään. Näin ollen he ryhtyvät hyvin nopeasti yhteisiin puuhiin. Varhaisesta valmiudesta sosiaalisia suhteita kohtaan kertovat erilaiset leikkimuodot kuten rinnakkaisleikit, vertaisleikit ja vastavuoroiset leikit. Kehitys lapsen toimettomuudesta rinnakkaisleikkeihin on hyvin nopea. Lapsi oppii hyvin varhain havaitsemaan ja ymmärtämään toisen lapsen tunteita, ajatuksia sekä käyttäytymistä. Tämä tulee esiin esimerkiksi, kun lapsi vie toisen kädestä lelun. Lapsi jolta lelu on viety itkee, kunnes lelun vienyt lapsi antaa lelun takaisin. Tämä kertoo paitsi käyttäytymisen ymmärtämisestä myös emotionaalisesta herkkyydestä. (Munter, 2001, 97)

Päivähoidossa lapsi pääsee tutustumaan tiiviisti vertaissuhteisiin. Tällaisessa keskinäisessä vuorovaikutuksessa lapset ovat tasavertaisia kyvyiltään ja asemaltaan, jolloin lähtökohdat yhteiselle tekemiselle ovat potentiaaliset. Lapset ilmaisevat itseään toisten lasten seurassa huomattavasti vapaammin kuin aikuisen kanssa sekä neuvottelevat yhdessä tuntematta pakonomaista tarvetta sopeutua toisen ehdotukseen. Lapset kehittelevät yhdessä aivan uudenlaisia ja heille ominaisia ratkaisujaan. Yhdessä toimiessaan lapset oppivat myös ongelmanratkaisutaitoja kokeillessaan ja tutkiessaan uusia asioita. Tällaisessa lasten keskinäisessä vuorovaikutuksessa lapset itse kasvattavat omaa tieto-taitoaan. (Munter, 2001, 98)

Kun pieni lapsi jäljittelee toisen lapsen tekemisiä, hän samalla vertailee omaa tekemistään toisen tekemään ja suorittaa näin ollen jatkuvaa arviointia. Leikeissään lapset käyvät läpi todellisuudessa tapahtuneita, heidän itsensä kokemia asioita, mutta eivät kuitenkaan sellaisinaan. Lapsille on hyvin ominaista muokata tekemiään havaintoja omanlaisikseen, ja näin ollen he leikkiessään luovat uutta kuvitteellisten toimintojen kautta. Vertaissuhteissa lapset kokevat yhteenkuuluvuutta sekä ystävyyttä. He jakavat omia usein yhteisiä kokemuksia toistensa kanssa. Osallistuessaan yhteiseen lasten keskinäiseen toimintaan, pienetkin lapset siis kokevat yhteisöllisyyttä. (Munter, 2001, 99)

Päiväkodissa eräs merkittävimmistä oppimisenkokemuksista lapsille on jakamaan oppiminen. Kotona ollessaan lapsi on saattanut oppia, että tietyt tavarat kuuluvat aina jollekulle esimerkiksi äidille, isälle tai itselle. Päivähoidossa omistaminen on kuitenkin yhteistä. Siellä tavarat kuuluvat samalla tavoin kaikille ja tietyllä esineellä toimiminen on ainoastaan ajoittaista, ei jatkuvaa. Näin ollen lapsi oppii, ettei tiettyjä tavaroita voi omia itselleen, vaan on osattava jakaa ne toisten lasten kanssa. On ymmärrettävää, että esineillä on pienille lapsille valtava merkitys ja uteliaisuus liittyykin niiden käyttöön. Lasten pääasiallisena tavoitteena on saada kokemus yhdessä tekemisestä, ja siksi onkin hyvin tavallista, että tietyistä leluista kiistellään kovasti. Lapsille on myös hyvin ominaista suojata omia leluja ja leikkejään, niin etteivät siihen ylimääräiset pääse osallistumaan. (Munter, 2001, 100)

Jo hyvin pienten lasten välisessä vuorovaikutuksessa on havaittavissa merkkejä vuoropuhelusta, vaikka varsinaista kieltä ei vielä käytössä olekaan. Lapset osaavat eleillään, olemuksellaan ja kehollaan viestiä ehdotuksia, kysyä, vastata, neuvotella sekä sopia. Aikuinen ei välttämättä osaa kiinnittää huomiota lasten sanattomaan kommunikointiin, koska se on usein hyvin nopea tempoista ja pienieleistä. Toisaalta lasten välinen kommunikointi voi myös olla aikuisen mieleen turhan suurieleistä, jolloin aikuinen rajoittaa sitä eikä näe kommunikoinnin taakse. Vertaissuhteissa tapahtuva vuorovaikutus antaakin aivan uudenlaisen käsityksen hiljaisuudelle. (Munter, 2001, 100)

Ryhmäytyminen ja ryhmässä toiminen nousevat ajankohtaisiksi päivähoidossa. Ryhmäytyminen pienillä lapsilla on suhteellisen nopeaa ja helppoa, sillä lapsilla on luontainen vetovoima toisiaan kohti. Jo vuoden ikäiset lapset alkavat muodostaa

keskinäisiä ystävyysuhteita. Alle kolmivuotiaiden lasten ystävyysuhteissa on selvästi havaittavissa jakamista, uskollisuutta, läheisyyttä, auttamista sekä samankaltaisuutta. Tavallisinta pienillä lapsilla on, että leikit ja yhteistoiminta ylipäänsä ovat sidoksissa liikkumiseen ja liikuntaan. Esimerkiksi kun yksi lapsi juoksee ympyrää, tulee siihen pian mukaan muutama muu lapsi samalla tavoin juoksemaan. Näin ollen lapsilla on oma yhteinen juoksuleikki, joka yhdistää heitä. Leikki ei tavallisesti kestä kauaa, mutta on sitäkin mieluisempi lapsen näkökulmasta. (Munter, 2001, 108)

Vertaissuhteissa päiväkodissa lapset oppivat valtasuhteiden merkitystä. Vaikka hyvin pienillä lapsilla nämä valtasuhteet ovatkin vielä hyvin alkeellisia ja horjuvia, oppivat he hyvin nopeasti erottamaan sen, ketkä ovat vastaanottavia ja ketkä antavia osapuolia. Lapset oppivat myös sen, kuka lapsista luovuttaa heti ja kuka on valmis taistelemaan esimerkiksi jostain tietystä lelusta. On kuitenkin muistettava, että kaikki lapset eivät toimi näiden opittujen valtasuhteiden mukaan, vaikka ne tiedostavatkin. Usein lapset kokevat muiden touhuista kiinnostuneen lapsen hallitsevana. Toiset lapset pyrkivät jatkuvasti tämän lapsen seuraan, kun taas toiset lapset välttelevät häntä. Kyse ei kuitenkaan ole suosioista tai suosikki-tyypeistä, sillä harvemmin joku tietty lapsi on ryhmässä suosituin. (Munter, 2001, 108)

Tärkeää lasten vertaissuhteissa on ymmärrettävä se, että jokainen lapsi kokee oman ryhmänsä eri tavalla. Ryhmä ei koskaan ole samanlainen kaikille sen jäsenille. Lapsen tullessa ryhmään, hän tuo siihen oman näkemyksensä ja oman itsensä kokonaisvaltaisesti. Tämän vuoksi lasten vertaissuhteet ja niiden sisältö eivät pysy tismalleen samankaltaisina, vaan muuttuvat jatkuvasti. (Munter, 2001, 109)

Kun lapselle päivähoitossa tulee mahdollisuus osallistua vertaissuhteisiin, lasta tulisi kaikin keinoin tukea ja kannustaa toimimaan näissä vertaissuhteissa. Lapsi tarvitsee tätä aikuisen tukea niin kauan, kunnes on itse kykenevä rakentamaan pysyviä ihmissuhteita. Pienten lasten kohdalla positiivisten odotusten luominen ja ylläpitäminen ovat erityisen merkittäviä, sillä ne leimaavat lapsen olettamuksia myöhemmistä ihmissuhteista. (Munter, 2001, 110)

Yhteisö voidaan katsoa päiväkodissa olevan eräs merkittävimmistä työvälineistä, jota käytetään päiväkodin perustehtävän toteutumiseksi. Yhteisöä on mahdollista hyödyntää välineenä myös kasvattajien, päivähoiton henkilökunnan ja lasten

vanhempien, kesken. Tässä kohdin yhteisön käyttö välineenä näkyy toiminnan selkeänä yhtenäistämisenä eli siinä, että sekä päiväkodissa että kotona toimitaan samalla tavoin. Tämä auttaa suuresti myös lasta ymmärtämään asioiden merkityksen sekä syy-seuraussuhteen, ja täten lapsen on huomattavasti helpompaa oivaltaa myös se, mikä on oikein ja mikä väärin. (Haapamäki, 2000, 26)

Kun lapset pääsevät mukaan kasvatusyhteisön työhön ja osallistuvat suunnitteluun ja toteutukseen, oppivat he itse ennakoimaan tulevaa ja näin ollen myös sitoutumaan seuraavaan tehtävään vahvemmin. Näin ollen toiminnan toteutuminen, sen laatu ja taso eivät riipu ainoastaan kasvattajan taidoista, vaan mukana on koko toimijayhteisö. (Haapamäki, 2000, 27)

Päivähoidon myötä, lapsi pääsee tutustumaan yhteisöön ja yhteisöllisyyteen. Hänelle muodostuu käsitys ryhmään kuulumisesta ja yhteenkuuluvuudentunteesta. Tämän vuoksi onkin merkittävää, että jokainen lapsi tuntee aidosti kuuluvansa ryhmään sekä olevansa haluttu ja välitetty. Ensimmäiset hetket päiväkotiryhmässä ovat sekä lapselle itselleen että kasvattajalle merkityksellisiä, sillä jokainen ryhmän jäsen alkaa heti muodostaa omaa käsitystään muista lapsista ja aikuisista. Tämän vuoksi kasvattajien on merkittävää ymmärtää erilaisia ryhmätilanteita ja –prosesseja sekä ohjata niitä lapsen kehitykselle myönteiseen suuntaan. (Rasku-Puttonen, 2006, 111-112)

Päiväkodin lapsiryhmissä jo hyvin pienillekin lapsille syntyy kuva yhteisistä, yhdessä sovituista säännöistä ja sopimuksista. Lapsi oppii päiväkodissa varhaisia malleja liittyen moraalisiin, varovaisuuteen sekä soveliaisuuteen. Lasten toimiessa toistensa kanssa keskinäisessä vuorovaikutuksessa, esiin nousevat erityisesti leikeissä esiintyvät säännöt. Ryhmäytymisen tunteen luominen onnistuu paremmin, kun kaikki ryhmän jäsenet ovat tietoisia yhteisistä säännöistä ja pyrkivät noudattamaan niitä. Myös ryhmän koossa pitäminen on tällöin helpompaa kasvattajalle. Yhteenkuuluvuuden tunne herättää pienissäkin lapsissa yhteisvastuun heräämistä. Lapset oppivat ryhmässä kantamaan vastuun sekä vastaamaan toimintansa seurauksista. (Hännikäinen, 2001, 131-132)

Päivähoidossa merkittävää on antaa lapsille tilaa ja aikaa toimia vertaissuhteissaan. Lapsille on myös tärkeää luoda kuva siitä, että he voivat itse valita leikkinsä sekä siihen sisältyvän materiaalin ilman aikuisen jatkuvaa suoraa ohjausta. On tärkeää kyetä luottamaan lapsiryhmän lapsiin, heidän omiin kykyihinsä toimia sekä sopia

mahdollisia erimielisyyksiä. Tällaisten lasten omaehtoisten toimintojen kautta lapset myös oppivat kehittämään omia ongelmanratkaisutaitojaan. Lapsille on kuitenkin luotava tunne aikuisten paikalla olosta ja saatavuudesta, mikäli he aikuista kaipaavat esimerkiksi ristiriitojen selvittämisessä. (Hännikäinen, 2001, 133-134)

Yhteenkuuluvuuden tunne kehittyy ja kasvaa lapsilla erilaisten yhteistoimintojen, kuten aamupiirin, kautta. Päivittäiset yhteistilaisuudet tai –tapahtumat helpottavat yhteenkuuluvuuden tunteen ylläpitämistä erityisesti silloin kun jokainen lapsi tulee paitsi ryhmänä myös henkilökohtaisesti yksilönä huomioiduksi. Myös ulkoleikit sekä yhteiset ruokailuhetket kasvattavat yhteenkuuluvuuden tunnetta. Ulkoillessaan yhdessä lapset tavallisesti valitsevat vapaammin leikkiverinsa sukupuoleen katsomatta. Olivatpa yhteiset tuokiot sitten laulu- tai leikkihetkiä, työpajapäiviä tai juhlia, muodostavat ne lapsille tunteen yhdessätekemisen mukavuudesta. (Hännikäinen, 2001, 134-135)

Yhdessä olemisen kautta, lapselle syntyy luottamus sekä läheisyyden tarve. Luottamussuhteen muodostuttua, lapsi lähestyy toisia lapsia ja aikuisia ja hakee heiltä huomiota ja läheisyyttä. Tällaiset fyysiset läheisyydenosoitukset kertovat tavallisesti myös ystävydestä. Tällainen ystävyys tyydyttää lapsessa monia erilaisia sosiaalisia tarpeita kuten hellyyden osoitusta ja toveruutta. Ystävydessä esiin nouseekin hyvin vahvana vastavuoroisuus, toisen kunnioittaminen ja arvostaminen. (Hännikäinen, 2001, 136-137)

Päiväkodin voidaan sanoa olevan monelle lapselle yksi ja se ensimmäinen merkityksellinen yhteisö. Yhdessä toimiessaan lapsille syntyy kokemus jäsenyydestä, siitä millaista on kuulua johonkin yhteisöön ja mitä sillä tarkoitetaan. Yhteisöissä toimiessaan lapset harjoittavat monenlaisia sosiaalisia taitoja kuten esimerkiksi itsensä ilmaisua, jakamista sekä vuorovaikutustaitoja. Päästyään yhteisöön jäseneksi, lapsi rakentaa sitä jatkuvasti oman osallisuutensa kautta. Neuvottelu- ja sopimissäännöt nousevat merkityksellisiksi, kun lapset selvittävät yhteisönsä yhteisiä sääntöjä, normeja ja arvoja. Yhteisen toiminnan kautta lapselle muodostuu käsitys yhteisöllisyydestä sekä yhteisöstä. (Ikonen, 2006, 149)

Lapset oppivat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa tärkeitä taitoja. Ongelmien ratkaisemiseksi lapset tekevät yhteistyötä ja löytyvät ratkaisun. Lapset myös seuraavat toisiaan ja sekä oppivat muun muassa leikin kautta alkeellisia johtamistaitoja.

Toimivien vertaissuhteiden muodostaminen ei kuitenkaan ole kaikille lapsille yksinkertaista tai luontevaa. Tällaiset lapset kärsivät usein vaikeudesta olla kontaktissa toisten lasten kanssa, he kokevat yhteistilanteet epämiellyttävinä jopa aggressiivisina. Toiset lapset myös vetäytyvät toisia helpommin pois muiden lasten seurasta. (Ikonen, 2006, 153)

Päivähoidossa varhaiskasvattajalla on suuri vastuu lapsen kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista. Päivähoidon hoitajien tulee tukea lapsen emotionaalista ja sosiaalista kehitystä sekä torjua lasta riskitekijöiden vaikutuksilta. Lapsen vuorovaikutustaidot ovat sitä kehittyneemmät mitä paremmin hän ymmärtää ympärillään olevaa sosiaalista maailmaa. Vuorovaikutustaitojen kehittyessä lapsi oppii toimimaan lähiympäristössään tarkoituksenmukaisemmin noudattaen samalla ympäristön asettamia ehtoja. Kasvattajan tehtävänä onkin tukea lapsen kehitystä, jotta tämä oppii toimimaan erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. (Laine, 2006, 66-67)

Päivähoidossa toimiessaan lapsi oppii omasta itsestään ja omista sekä muiden tunteista. Vertaissuhteissa toimiessaan lapsen on helpompaa sekä havaita että oppia tunnistamaan muissa lapsissa heränneitä tunteita. Vertaillen itseä muihin, oppii lapsi myös omista tunteistaan ja niiden ilmaisusta. Tällaista tunteiden ymmärtämistä ja tunteiden kanssa toimeen tulemistä voidaan pitää perusedellytyksinä ihmissuhde- ja vuorovaikutustaidoille. (Laine, 2006, 67)

Sosiaalinen kyvykkyys tarkoittaa sitä, että ihminen kykenee tasapainoisesti sovittamaan yhteen omat henkilökohtaiset tavoitteet ja päämäärät sekä ylläpitämään myönteisiä suhteita muihin ihmisiin. Sosiaalisen kyvykkyuden edellytyksenä on yhteisten ennalta sovittujen sääntöjen ymmärtäminen ja niiden noudattaminen. (Laine, 2006, 74-75)

Lapsen vuorovaikutukseen ja vuorovaikutustaitoihin vaikuttaa monia erilaisia asioita. Se millaisena hän kokee itsensä ja ryhmätoverinsa riippuu pitkälti siitä, millaisia hänen saamansa kokemukset ryhmässä toimimisesta ovat olleet. Minäkäsitykselle ja odotuksilla on suora vaikutus ihmissuhteisiin. Mikäli lapsi on saanut myönteisen käsityksen itsestään ja odotukset tulevista tapahtumista ovat myönteisiä, on hyvin todennäköistä että lapsen ihmissuhteetkin ovat myönteisiä ja luovat lapselle iloa sekä tyydytystä. Myönteiset kokemukset erilaisissa vuorovaikutustilanteissa mahdollistavat

sosiaalisten taitojen kehittymisen. (Laine, 2006, 82-83) LIITE. Myönteisen vuorovaikutuksen kehä.

Vertaisryhmän merkitystä on tutkittu suhteellisen paljon ja sen on todettu olevan suuri lapsen kehityksen kannalta. Vertaisryhmässä saadut myönteiset kokemukset edistävät muun muassa lapsen itsetunnon sekä sosiaalisten taitojen kehitystä. Lapsen on myös huomattu sopeutuvan päiväkotiryhmään huomattavasti helpommin, mikäli hän pärjää hyvin vertaissuhteissa. Lapsen oppimismotivaation on katsottu myös vahvistuvan vertaissuhteissa toimimien kautta. Toisaalta mikäli lapsi jää vertaisryhmänsä ulkopuolelle, saa lapsi kielteisiä kokemuksia vertaissuhteista ja ylipäänsä ihmissuhteista. Tämä voi johtaa lapsen sosiaaliseen syrjäytymiseen. (Laine, 2006, 85)

Toverisuhteissa samanikäiset lapset niin sanotusti tarjoavat tietynlaisia haasteita erilaisissa tilanteissa, joissa kiintymys ja luottamus tulee ansaita. Tällaisissa tilanteissa myös itse vuorovaikutus vaatii lapselta enemmän ponnisteluja. Ikätoverisuhteelle ominaista on vastavuoroisuus ja ikään kuin samalla tasolla oleminen, toinen ei ole toista korkeammalla, vaan kaikki ovat tasavertaisia. Piaget`n mukaan lapsen toimiessa ikätovereidensa kanssa, lapsi oppii asettumaan toisen ihmisen asemaan, mikä on hyvin merkittävää toimivan vuorovaikutuksen kannalta. (Poikkeus, 2006, 122)

Toverisuhteet poikkeavat sisarussuhteista siinä mielessä, että samanikäisten lasten kanssa neuvotellaan huomattavasti kauemmin kuin oman sisaruksen kanssa. Myös ystävän toimintaa arvioidaan eritavoin kuin sisaruksen. Toverisuhteissa lapsi saa kokemuksen ryhmäytymisestä, kuulumisesta ryhmään sekä kumppanuudesta. (Poikkeus, 2006, 123)

Tiedossa on se, että pienet vauvat suuntautuvat erinäisiin sosiaalisiin ärsykkeisiin ensimmäisistä elinpäivistään lähtien. Muutaman kuukauden ikäisenä lapsi pyrkii tavoittelemaan toista lasta ja koskettamaan tätä. Jo kuuden kuukauden iässä lapset ottavat toisiinsa kontaktia hymyillen ja äännellen. Tämän ikäiset lapset myös pyrkivät koskettamaan toisiaan, erityisesti toistensa kasvoja. Myös toisen lapsen seuraaminen on hyvin tavallista. Ensimmäisen ikävuoden loppupuolella lapsi erottaa tuntemansa ikätoverin muista lapsista. (Poikkeus, 2006, 124)

Reilun vuoden ikäisenä lapsen vastavuoroisuus alkaa lisääntyä ja lapset uskaltavat tutustumaan aiemmin heille vieraampiin lapsiin. Lapset osallistuvat tällöin mielellään

toimintaa, jossa osapuolet täydentävät toisiaan. Tästä voisi olla esimerkkinä takaa-ajo – leikki. Samanaikaisesti lapsen keskuudessa lisääntyvät erilaiset tunneilmaukset, niin myönteiset kuin kielteisetkin. Tällöin erinäisiltä mielenilmauksilta ja kiista-tilanteilta on lähes mahdotonta välttyä. Lapsen huomio myös kiinnittyy yhä enemmän ikätoveriin, eikä niinkään emotionaalista turvaa antavaan aikuiseen. Lapset myös uskaltavat toistensa rohkaisemina tutkimaan leluja uudella tavalla sekä leikkimään kauempana aikuisesta/vanhemmasta. (Poikkeus, 2006, 125)

Kaksi-kolmivuotiailla lapsilla leikkitovereiden määrä kasvaa. Lapsi osaa jo ilmaista itseään, toiveitaan ja aikomuksiaan kielellisesti eikä näin ollen ole enää riippuvainen aiemmista rutiineista tai tutuista leikkitovereista. Lapsi osaa tällöin ottaa kontaktia oma-aloitteisesti vieraaseen lapseen ja ehdottaa tälle esimerkiksi yhteistä leikkiä. (Poikkeus, 2006, 125)

Sosiaalisella kompetenssilla tarkoitetaan yksilön kykyä käyttää onnistuneesti henkilökohtaisia ja ympäristössään läsnä olevia resursseja ja siten saavuttaa haluamiaan henkilökohtaisia ja sosiaalisia tavoitteita.

Lapsuusiässä tämän sosiaalisen kompetenssin painopiste on lähinnä palkitsevaan vuorovaikutukseen pääseminen arkipäivän leikkitilanteissa sekä toverisuhteiden solmiminen. (Poikkeus, 2006, 126)

Tutkimusten mukaan sellaiset lapset, joilla on varhain ollut turvallinen kiintymyssuhde vanhempansa, ovat myöhemmin turvattomasti kiintyneitä lapsia sosiaalisempia ja he omaavat kehittyneemmät vuorovaikutustaidot (La Freniere & Sroufe 1985). (Poikkeus, 2006, 135)

Vanhempien oletetaan vaikuttavan lapsen vuorovaikutukseen tovereiden kanssa monin eri tavoin. Kiintymyssuhteen lisäksi tällaisia vuorovaikutukseen liittyviä tekijöitä ovat muun muassa rankaiseminen, sosiaalisen käyttäytymisen vahvistaminen, tunteista keskusteleminen sekä vanhempien antama malli ja esimerkki halutusta, suvaitusta käyttäytymisestä. Ylipäänsä se tapa, miten lapsi on vuorovaikutuksessa vanhempiansa kanssa, näyttää merkitsevän paljon lapsen toverisuhteisiin. (Poikkeus, 2006, 136)

Minää tarkastellaan usein kahdenkeskisten suhteiden tuotteena, jonka perusta minälle on laskettu jo ennen kielen kehitystä. Kielen kehittymisen myötä lapsen kokeman maailman sekä monipuoliset suhteet perheessä ja päivähoitossa haastavat lapsen minän vertaissuhteisiin, irti hoivasuhteesta. Toisen ikävuoden aikana lapsi alkaa tulla tietoiseksi elävänsä sosiaalisessa maailmassa, jota vuorovaikutus ohjaa. Tätä tietoisuutta lapsi alkaa käyttää sekä ilmaista erilaisissa kuvitteellisissa tuotoksissaan. Leikki on tavallisin kuviteltujen tuotosten ilmaisemismuoto. (Munter, 2006, 81)

Päiväkodin yhteisöllinen toiminta perustuu tapaan oppia. Huomioitavaa on se, kuinka suuri merkitys oppimisympäristöllä ja oppimistilanteella on siihen, mitä todellisuudessa opitaan. Ei pidä unohtaa, että oppiminen on myös eräänlainen sosiaalinen tapahtuma, joka parhaimmillaan edistää oppimista toisilta sekä nostaa esille yksilöllisen tasa-arvon merkitystä. (Uusitalo, 2000, 51)

5.2 Päivähoidon yhteisöllisyys vuorovaikutuksen tukijana

Pohdittaessa sitä mitä sana yhteisö tai yhteisöllisyys tarkoittaa, on ymmärrettävä että näillä edellä mainituilla termeillä on monia erilaisia merkityksiä. Tavallisimmin yhteisö käsitetään ihmisten väliseksi vuorovaikutukseksi, heidän väliseksi suhteeksi tai ihmisiä yhdistäväksi tekijäksi. Päivähoidon yhteydessä yhteisöllisyyttä tarkastellaan tai pyritään selvittämään siitä näkökulmasta, miten yhteiskunta vaikuttaa päivähoitossa olevaan lapseen, tämän maailmaan sekä toisaalta päivähoiton lapsiryhmään. Tämä on erityisen merkittävää siksi, että yhteisöllisyys ja yhteiskunnan vaikutukset tulevat esiin lapsen kehityksessä. (Kaipio, 2000, 11)

Päivähoitossa yhteisöllisyys tulee todennäköisesti selkeimmin esiin kasvatusyhteisön kautta, jossa vaikuttajina toimivat niin lapset kuin kasvattajatkin. Tällöin edellä mainittu yhteisö nähdään toiminnallisena yhteisönä, jossa tietynlainen ryhmäidentiteetti syntyy konkreettisen toiminnan kautta. Tällaiselle yhteisölle on hyvin ominaista se, että jokainen ryhmän jäsen pyrkii tiettyyn yhteiseen lopputulokseen. Tällaisessa kasvatusyhteisössä yhteisyys kehittyykin ainutlaatuisen vuorovaikutuksen kautta. Yhteisöllisyyden tunne kehittyy lasten ja aikuisten välille heidän esimerkiksi leikkiessä tai sopiessa asioista yhdessä. (Kaipio, 2000, 12)

Vaikka eri yhteisöt eroavatkin aina jonkin verran toisistaan, on niille kaikille yhteistä ryhmässä toimivien jäsenten välinen tiivis vuorovaikutus, jossa määritellään vuorovaikutussuhteet sekä vuorovaikutuksen säännöt. Hyvin tavallista on, että vuorovaikutuksessa selvitetään yhdessä tiedostamatta aina tietyille toiminnalle suotuisat normit, sitoumukset, sanktiot sekä tietynlainen hierarkia eli arvojärjestys. Näitä seikkoja ei välttämättä tuoda julki puheessa/keskustelussa, mutta yhteisön jäsenet tietävät ja tunnistavat niiden olemassaolon. (Kaipio, 2000, 12)

Yhteisöllisyys päivähoidossa tukee sekä lasten että aikuisten erilaisia kuhunkin kehitysvaiheeseen kuuluvia kasvuprosesseja. Huomattavaa yhteisöllisyydessä on se, että kaikki yhteisöt muodostuvat ihmisten keskinäisestä vuorovaikutuksesta. Yhteisöllisyys voidaankin siis sanoa olevan vuorovaikutuksen tulos ja tämän tuloksen saavuttamiseksi yhteisön kaikki jäsenet toimivat tiettyjen ennalta sovittujen normien ja arvojen mukaan. Näin ollen siihen millainen yhteisö on, vaikuttaa suuresti ihmisten välillä olevan vuorovaikutuksen laatu. Yhteisön arjen tilanteita tarkastelemalla voidaan havaita vuorovaikutukseen liittyviä laatutekijöitä. Hyvin tavallista on se, että päivähoiton sisällä syntyy ristiriitoja laatutasosta. Tämä johtunee siitä, etteivät aiemmin hyviltä ideoilta kuulostaneet suunnitelmat toteudukaan todellisuudessa kuvitellun kaltaisesti. (Haapamäki, 2000, 16)

Yhteisöllisyys käsitteenä saattaa olla harhaanjohtava. On ymmärrettävä, ettei yhteisöllisyys suinkaan tarkoita totaalista samankaltaisuutta, vaan yhdenmukaista toimintaa ja toimintamalleja. Tämä tarkoittaa myös sitä, että jokainen yhteisön jäsen näkee oman yhteisönsä aivan erilaisena, toisistaan poikkeavana. Jokaiselle jäsenellä on omanlainen käsitys siitä, millainen hänen toimijayhteisönsä on. Samalla on kuitenkin muistettava, ettei tämä tarkoita sitä, etteikö samaan yhteisöön kuuluvilla jäsenillä olisi yhteinen näkemys toiminnasta ja sen tavoitteista. (Haapamäki, 2000, 20)

Päivähoito itsessään voidaan katsoa pitävän sisällään kolme erilaista, kuitenkin toisistaan riippuvaista, yhteisöä. Kasvatusyhteisön muodostaa kokonaisuudessaan yksi päiväkotitoiminta. Kasvattajien yhteisö taas muodostuu päivähoiton henkilökunnasta ja lasten yhteisön muodostavat luonnollisesti päiväkodissa hoidossa olevat lapset. Nämä kolme yhteisöä näyttelevät eri päivähoitomuodoissa eri rooleja. Selkeimmin yhteisöt näyttäytyvät kenties päiväkotitoiminnassa. (Haapamäki, 2000, 23)

5.3 Leikki vuorovaikutuksen välineenä

Leikki on lapsen työtä. Se toimii suunnannäyttäjänä ja tekee tietä lapsen kehitykselle. Leikkiessään lapsen itsetunto kasvaa, kun hän toimii muiden lasten kanssa. Aikuisten ja vanhempien lasten tehtävänä on johdatella pieniä lapsia leikkiin, jossa he saavat kokemuksen ihmisten keskinäisestä toiminnan perusteista. Lapset saavat myös konkreettisen käsityksen ihmisestä sosiaalisena olentona. (Helenius, A. & Mäntynen, P., 2001, 133)

On ymmärrettävä, että leikki vie lapsen kehitystä eteenpäin ja avaa aikuisen ja lapsen yhteisen toimintakehän. Leikki ja leikkimielisyys kehittyvät lapselle toisten ihmisten kanssa. Leikissä luodaan uudenlaisia suhteita lasta ympäröivään maailmaan sekä opitaan uusia pyrkimyksiä ja tavoitteita. Myös moraalinen näkökulma, mikä on oikein ja mikä väärin, opitaan leikin kautta. Leikissä lapsen sosiaaliset taidot karttuvat ja hän oppii käsittelemään esineitä. Leikkiin siis kuuluu monenlaisia oppimisen osa-alueita aina motoriikasta empatiakykyyn asti. (Helenius, A. & Mäntynen, P., 2001, 133)

Aikuisten tehtävänä on tukea ja ohjata lapsia leikissä. Leikissä korostuu paitsi kokonaisvaltainen lapsiryhmän huomioiminen myös lapsen yksilöllinen huomioiminen. Tämä asettaakin kasvattajille suuren haasteen. Päiväkodissa leikkiä määrittelevät tilat, aika, välineet ja työnjako. Aikuisten tehtävä on mahdollistaa lapselle virikkeitä, antaa välineitä, luoda rauhallinen ja turvallinen leikkiympäristö sekä antaa aikaa lapselle. Kun aikuinen on organisoimassa lasten leikkiä, on lapsilla paremmat mahdollisuudet solmia keskinäisiä suhteita. Erityisen huomioitavaa on se, että hyvin järjestetty tila ja aika leikkimiseen mahdollistavat kasvattajan huomion jakamisen eri suunnille. (Helenius, A. & Mäntynen, P., 2001, 141)

Leikin varjolla lapsi käsittelee hänelle itselleen merkityksellisiä asioita ja käy uudestaan läpi kokemiaan tilanteita kuvitellussa, turvallisessa muodossa. Leikin avulla lapsi pyrkii ymmärtämään ja toisaalta säätelemään omia kokemuksiaan ympäröivästä maailmasta. Lapsen on mahdollista kokeilla leikissä erilaisia rooleja ja toimintoja, joiden avulla lapsi osoittaa aivan uudenlaista järjestäytymistä suhdejärjestelmässä minä – muut. Leikissä lapsi myös täydentää tietyllä tapaa käsitystä omasta minästään. (Munter, 2001, 83)

Leikin voidaankin sanoa olevan eräänlaista sosiaalisen järjestyksen uudelleen tuottamista eli toisin sanoen, käydään läpi aiemmin koettu rakentamalla leikkiin samankaltainen, todellisuutta vastaava, tilanne. Lapset siis muokkaavat, ylläpitävät sekä synnyttävät leikeissään sosiaalista todellisuutta sekä toisaalta samanaikaisesti muovaavat omaa identiteettiään. Kaksi-vuotiaat esimerkiksi kykenevät jo muuttamaan ympäristöään haluamakseen maailmaksi ja osaavat myös vaatia haluamaansa sekä kieltäytyä esimerkiksi tietyistä roolista. Lapset osaavat jakaa roolit (äiti, isä, lapsi) leikeissään sekä vallata tietyt tilat, joissa he katsovat tapahtuman parhaiten toteutuvan. Lapset heijastavat leikeissään oikean elämän tapahtumia ja tilanteita esimerkiksi leikkimällä kaupassa käyntiä. Toisaalta lapset myös heijastavat tv:ssä nähtyjä asioita ja käyvät niitä läpi leikin muodossa. Esimerkiksi jos lapsi on katsonut edellisenä päivänä tv:stä eläinohjelmaa, hän todennäköisesti leikkii jossain vaiheessa päivää päiväkodissa jotakin aiemmin tv:stä näkemäänsä eläintä. Lasten esittävän leikin maailma mahdollistaa lapsille ensimmäisen heidän itsensä rakentaman toiminnan muodon. Leikin avulla lapsi oppii ymmärtämään lapsen ja aikuisen eron, eli sen mitä lapsi voi tehdä ja mitä aikuinen voi tehdä. (Munter, 2001, 84)

Leikin kautta lapsille syntyy käsitys ja tunne yhteenkuuluvuudesta. Leikki yhdistää heitä ja he ymmärtävät yhteisiä sovittuja hiljaisia, sanomattomia, sääntöjä. Yhteinen samanlainen tekeminen synnyttää yhteenkuuluvuutta sekä lujittaa lasten välisiä luottamussuhteita. Itse tekeminen ei ole lapsille pääasia, vaan se että tehdään yhdessä. Yhteinen tekeminen ja erityisesti leikki on merkittävä askel lapsen yksilöllisen minäkokemuksen kehittämisessä. (Munter, 2001, 85)

Leikki on lapsen ominainen tapa toimia ja ajatella. Leikin avulla lapsi liikkuu, tutkii ja ilmaisee itseään. Leikki edistää lapsen kehitystä sekä oppimista. Näin ollen lapsen voidaankin sanoa oppivan leikkiessään. Lasten keskinäisissä yhteisissä leikeissä, lapsi oppii huomioimaan toisia sekä neuvottelemaan erinäisistä asioista. Tunteiden ilmaisun oppiminen tapahtuu myös yhdessä tekemisen myötä, jossa kehittyvät myös lapsen fyysiset ja kielelliset taidot. Leikki ei koskaan ole yksiselitteistä, sillä leikkiessään lapsi tekee ympäristöstään tarkkoja havaintoja, mutta toimii samanaikaisesti kuviteltujen ominaisuuksien varassa. Merkittävintä leikissä on sen vapaaehtoisuus, se ei koskaan saa olla pakotettua. (Virolainen, 2006, 150-155)

Leikki on pienellekin lapselle hyvin voimakkaita tunteita herättävä kokemus. Pienikin asia tai tapahtuma leikissä voi esimerkiksi saada lapsen kiljahtelemaan naurusta. Kasvattajan tehtävänä on antaa lapselle tilaa osallistua leikkiin yhä aktiivisemmin, jotta kasvavien taitojen olisi mahdollista kehittyä. (Tolonen, 2001, 166)

Lapsella on jo syntyessään tarve muodostaa keskinäinen vuorovaikutus itsensä ja toisen ihmisen välille. Tästä hyvänä esimerkkinä on se, että jopa toisilleen vieraat lapset luovat tavallisesti heti jonkinasteisen sosiaalisen kontaktin keskenään. Näin ollen he ryhtyvät hyvin nopeasti yhteisiin puuhiin. Varhaisesta valmiudesta sosiaalisia suhteita kohtaan kertovat erilaiset leikkimuodot kuten rinnakkaisleikit, vertaisleikit ja vastavuoroiset leikit. Kehitys lapsen toimetttömyydestä rinnakkaisleikkeihin on hyvin nopea. Lapsi oppii hyvin varhain havaitsemaan ja ymmärtämään toisen lapsen tunteita, ajatuksia sekä käyttäytymistä. Tämä tulee esiin esimerkiksi kun lapsi vie toisen kädestä lelun. Lapsi jolta lelu on viety itkee, kunnes lelun vienyt lapsi antaa lelun takaisin. Tämä kertoo paitsi käyttäytymisen ymmärtämisestä myös emotionaalisesta herkkyydestä. (Munter, 2001, 97)

Merkittävin samanikäisiä lapsia yhdistävä viitekehys on leikki. Leikissä lapset toimivat yhdessä ja pystyvät näin ollen asettamaan tavoitteita kuvitellussa tilanteessa. Lapset myös peilaavat todellisessa elämässä kokemiaan asioita ja tapahtumia leikin muodossa. Leikissä lasten on mahdollista kehittää itse erilaisia toimintavaihtoehtoja jonkin tilanteen ratkaisemiseksi sekä pohtia, millaisia seuraamuksia erilaisilla tilanteilla ja tapahtumilla on. Tutkimusten mukaan erilaiset järjestelyntaidot sekä oikean ja väärän määritelmät opitaan ja hallitaan ensin leikissä ja vasta sen jälkeen oikeassa toiminnassa. Leikissä lapsi oppii tiettyä rooleissa odotettuja tai vaadittuja toimintoja, mutta myös kommunikaatiotaitoja ollessaan jatkuvassa vuorovaikutuksessa toisten kanssa. (Ruoppila, 2006, 36)

Ensimmäiset ikävuodet ovat myös hyvin merkityksellisiä lapsen ohjaamiseksi taiteen pariin. Lapsi oppii taiteen kautta ilmaisemaan itseään sekä tuomaan esille ajatuksia ja tunteita, joiden esittäminen muutoin olisi hankalaa tai jopa mahdotonta. Tämän vuoksi olisi ensiarvoisen tärkeää, että vanhempi tarjoisi lapselle mahdollisimman paljon virikkeitä ja mahdollisuuksia erilaisiin ääniin, kuviin, tarinoihin, esityksiin jne. Ylipäänsä se, miten aikuinen tai vanhempi tuo esille omaa mielenkiintoaan lapsen tekemisiä ja toimintaa kohtaan, on erittäin merkittävää. (Ruoppila, 2006, 37)

5.4 Kasvatuskumppanuuden merkitys varhaiselle vuorovaikutukselle

Kasvatuskumppanuus ja ylipäänsä kaikki vanhempien kanssa tehtävä työ on ensiarvoisen tärkeää lapsen päivähoidon sujumiselle sekä kehityksen etenemiselle. Päivittäiset keskusteluhetket hoitajien ja vanhempien välillä ovat hyvin merkittäviä paitsi tietojen vaihdon myös luottamussuhteen ylläpitämiseksi. Hoitajilla tulisi aina olla aikaa kuunnella lapsen vanhempia ja tukea heitä hienovaraisesti kaikissa arkipäivän asioissa ja tilanteissa. . Erityisesti ajan löytyminen vanhemmille on ensiarvoisen tärkeää silloin, kun vanhemmuus on uutta ja päivähoito tullut juuri ajankohtaiseksi. Vuorovaikutuksen merkitys korostuu nykyaikana erityisesti, kun perhemallit ovat muuttuneet, yksinhuoltajuus on lisääntynyt ja etnisiä kulttuureja on päivähoidossa nähtävillä yhä kasvavassa määrin. (Siren-Tiusanen, H. & Tiusanen, E., 2001, 66-67)

Jotta tiedonkulku päivähoidon ja kodin välillä olisi mahdollisimman avointa, vaatii se sekä vanhemmilta että päiväkodin työntekijöiltä saumatonta yhteistyötä. Lasten vanhempien ja päiväkodin kasvattajien välinen vuorovaikutus on merkittävä lasta koskevien asioiden jakamisessa, jotta kaikki osapuolet ovat tietoisia vallitsevasta tilanteesta. Vanhempien ja kasvattajien väliset keskustelut auttavat osapuolia myös ymmärtämään toistensa näkökulmia ja käsityksiä, mikäli ne eroavat toisistaan. Kun vanhempien ja kasvattajien välinen vuorovaikutus toimii, on lapsen kehityksen ja kasvun kokonaisvaltainen tukeminen myös helpompaa ja mutkattomampaa. On hyvin tavallista, että vanhemmilla ja päivähoidon henkilökunnalla on erilaisia käsityksiä lapsesta, hänen kehityksestään ja kasvustaan. Tämä on loogista siksi, että päiväkodin ja kodin ympäristöt ovat usein hyvin paljon toisistaan poikkeavia, erilaisia kokemusmaailmoja lapselle. Olennaista on ymmärtää se, että lapsi elää hetkessä. Lapselle merkittävää on se mitä tapahtuu tässä ja nyt. Kun ymmärretään päiväkodin ja kodin eroavan toisistaan, olevan omia yksikköjä, on helpompaa myös käsittää lapsen erilaista käyttäytymistä näissä kahdessa ympäristössä. (Korhonen, 2006, 66-69)

Tietojen jako vanhempien ja päivähoidon henkilökunnan välillä avartaa molempien osapuolten käsityksiä lapsen kasvatuksesta ja kehityksestä. Kasvatuskumppanuus tukee molempia osapuolia lapsen huolenpitoon ja kasvatukseen vaikuttavissa asioissa. Kasvatuskumppanuuden voidaan katsoa olevan eräänlainen yhdyskäytävä tai linkki kodin ja päivähoidon välillä. Tällainen vuorovaikutus auttaa sen osapuolia

ymmärtämään toistensa toimintaa sekä asennoitumaan paremmin toisiinsa nähden. Kasvatuskumppanuuden kautta lapsen vanhemmat ja päivähoidon kasvattajat voivat myös tukea toinen toistaan lapsen kasvatuksellisissa asioissa. Merkittävää kasvatuskumppanuuden onnistumiselle on toisen osapuolen kunnioittaminen ja aito kuuntelu. Päivähoidon henkilöstön on myös ymmärrettävä, että vanhempi on lapsen ensisijainen kasvattaja eikä vanhemman roolia tule missään tilanteessa vähätellä. Toimivan vuorovaikutuksen perusedellytyksenä on luottamussuhteen muodostuminen vanhemman ja kasvattajan välille. (Karila, 2006, 91-100)

Päiväkoti yhdessä lapsen vanhempien kanssa laativat lapselle oman yksilöllisen varhaiskasvatussuunnitelman, jossa tarkoituksena huomioida ja korostaa lapsen ainutlaatuisuutta, yksilöllisyyttä ja persoonaa sekä vanhempien näkemystä omasta lapsestaan. Päivähoidon henkilöstö taasen tekee huomioita havainnoimalla lapsia ja esittää nämä tekemänsä huomiot paitsi varhaiskasvatussuunnitelmassa myös päivittäisen toiminnan suunnittelussa. Varhaiskasvatussuunnitelmassa huomioidaan lapsen sen hetkiset tarpeet, kehityshaasteet, vahvuudet, mielenkiinnon kohteet sekä yksilöllinen tuen tarve. (Kuokkanen, 2006, 37)

Kasvatuskumppanuus on lapsen vanhempien ja päivähoidon henkilökunnan yhteistyötä lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseksi. Kasvatuskumppanuuden lähtökohtina ovat kulttuuriset arvot, millaisena perhe kokee elämänsä, päiväkodin arvot sekä henkilökunnan ammatillinen pätevyys. (Kuokkanen, 2006, 38)

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Suurintaessani kolmatta eli pedagogista harjoittelua Mielekan päiväkodissa, allekirjoitimme päiväkodin johtajan kanssa sopimuksen tulevasta opinnäytetyöstäni. Harjoittelun aikana tein havaintoja lasten ja aikuisten käyttäytymisestä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Ennen harjoitteluni loppua kerroin olevani yhteyksissä päiväkotiin opinnäytetyöni tiimoilta.

Alkuseminaarin mennessä olin perehtynyt jo alustavasti jonkin verran mahdolliseen lähdemateriaaliin, erityisesti kirjalähteisiin. Olin myös yrittänyt hahmotella

jonkinäköistä kyselylomaketta niin lasten vanhemmille kuin päivähoiton henkilökunnalle. Kyselylomake oli kuitenkin tuolloin vielä hyvin alkuvaiheessa ja kaipasi muokkausta

6.1 Tutkimuskysymykset

Varsinaiseksi tutkimuskysymykseksi muotoutui: Miten päivähoito vaikuttaa lapsen varhaiseen vuorovaikutussuhteeseen? Alakysymyksiksi muotoutuivat: *Mitkä tekijät vaikuttavat lapsen ja aikuisen sekä lapsen ja toisen lapsen väliseen vuorovaikutukseen?* sekä *kuinka merkittävänä vanhemmat ja varhaiskasvatuksen työntekijät kokevat varhaisen vuorovaikutuksen?*

6.2 Tiedonkeruumenetelmien valinta

Opinnäytetyöni tiedonkeruu menetelmät valitsin perustuen siihen, että olin itse kyseisellä hetkellä suorittamassa pedagogista harjoittelujaksoa Mielakan päiväkodin sinisessä salongissa, joten minulla oli hyvä mahdollisuus havainnoida erilaisia vuorovaikutustilanteita. Havaintojeni lisäksi päätin kerätä tietoa lasten vanhemmilta sekä päivähoiton henkilökunnalta kyselylomakkeiden avulla, jotta saisin otettua tutkimuksessani huomioon molempien kasvatukseen osallistuvien osapuolten näkökulmat. Halusin myös antaa lapsen molemmille vanhemmille mahdollisuuden vastata kyselyyni, sillä saman perheen vanhemmilla saattaa hyvinkin olla paljonkin toisistaan poikkeava näkökulma tai mielipide lapsen päivähoidosta.

Kyselylomakkeiden ja havaintojen lisäksi halusin haastatella sinisen salongin henkilökunnasta yhtä lastentarhanopettajaa sekä toisaalta yhtä lastenhoitajaa mahdollisimman monipuolisen aineiston keräämiseksi.

6.3 Tutkimuksen kohderyhmän selvitys

Tutkimukseni kohderyhmäksi valitsin alle 3-vuotiaat päiväkotilapset, sillä varhaisen vuorovaikutuksen merkitys korostuu juuri pienillä lapsilla. Tutkimukseen osallistui Mielakan päiväkodin sinisen salongin 13 lasta iältään 1-3-vuotiaita, joista poikia oli kahdeksan ja tyttöjä viisi. Tutkimukseen osallistuneista lapsista suuri osa oli 2 vuotta täyttäneitä, joten lasten keski-ikäksi muotoutui 2,1 vuotta. Lapsiryhmässä työskellee yhteensä 3 työntekijää, kaksi lastenhoitajaa ja yksi lastentarhanopettaja.

Mielakan päiväkotito on kunnallinen päivähoito tarjoaja Kouvolan alueella asuville lapsiperheille. Se toimii osana Kouvolan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmaa sivistystoimen alaisena. Päivähoitoa päiväkotito tarjoaa tavallisesti aamu seitsemästä aina iltapäivä viiteen, mutta sovitusti lapsi voidaan tuoda hoitoon jo joko aiemmin tai vaihtoehtoisesti hakea lapsi päivähoitosta myöhemmin.

Päiväkotito on jaettu neljään eri-ikäiseen lapsiryhmään eli salonkiin. Sininen salonki koostuu 1-3-vuotiaista, lila salonki 4-vuotiaista, roosa salonki 5-vuotiaista ja keltainen salonki 6-vuotiaista lapsista. Opinnäytetyöhöni valitsin kohderyhmäksi päiväkodin pienimmät lapset eli sinisen salongin, sillä siellä varhaisen vuorovaikutuksen merkitys korostuu erityisesti.

6.4 Kyselylomakkeiden laatiminen

Kyselylomakkeita oli alustavasti hahmotellut aloitusseminaariini, mutta tuolloin ne olivat vasta todella raaka-versioita. Muokkasini lomakkeita ohjaavalta opettajalta sekä päivähoito henkilökunnalta saamieni ehdotusten myötä.

Halusin tehdä kyselylomakkeesta sopivan pituisen ja helppolukuisen, jotta saisin takaisin mahdollisimman paljon vastauksia. Eräänä kriteerinäni lomakkeille oli se, että lasten vanhemmille ja varhaiskasvatuksen henkilökunnalle tulisi samanlaiset, identtiset, lomakkeet. Tämä siksi, että vastausten analysoiminen olisi helpompaa ja ne olisivat vertailukelpoisia toisiinsa nähden.

Kyselylomakkeessa halusin käyttää sekä avoimia- että monivalintakysymyksiä tutkimuksen monipuolisuuden maksimoimiseksi. Kyselylomakkeeseen numeroin kysymykset 1-13, jotta ne selkeästi erottuisivat toisistaan. Kysymysten väliin en nimennyt erikseen otsikoita, sillä mielestäni kysely oli itsessään ilman otsikoita riittävän selkeä. Koin sen tarpeettomaksi myös siksi, että kaikki kyselylomakkeen kysymykset nivoutuvat hyvin yhteen ilman otsikoitakin.

Ensimmäiseksi lomakkeesta tuli ympyröidä oliko vastaava mies vai nainen. Toisena kysyttiin vastaajan ikää. Vastaajan sukupuolen ja iän koin merkitykselliseksi vastaajan näkökulman vuoksi. Halusin myös selvittää, minkä ikäisiä kyselyyn vastaavat vanhemmat ovat, sillä ikä ja iän tuoma elämäkatsomus näkyvät tavallisesti tämän kaltaisissa vastauksissa. Kyselylomakkeessa en kysynyt lainkaan sitä, montako lasta vastaajalla on ja montako heistä on tällä hetkellä päivähoidossa, vaikka jälkeenpäin ajateltuna se olisi ollut hyvin olennainen kysymys.

Kysymykset 3-11 ovat monivalintakysymyksiä, joissa tarkoituksena on ympyröidä lähinnä omaa mielipidettä vastaava vaihtoehto. Vastausvaihtoehdot kyseisissä kohdissa olivat kaikissa samat: kyllä, aina , ajoittain sekä ei koskaan. Nämä kysymykset käsittelevät sitä millaisena vastaaja kokee lapsen olon päivähoidossa, tukeeko päivähoito lapsen varhaista vuorovaikutusta ja miten sekä millaisena vastaaja kokee kasvattajien yhteistyön.

Kysymyslomakkeen viimeiset kohdat 12–13 olivat avoimia kysymyksiä, joihin vastaaja sai vastata omin sanoin. Näissä kohdissa tiedusteltiin päivähoidon myönteisiä ja kielteisiä puolia sekä sitä, millaisena vastaaja kyselyn koki. Kyselylomakkeen ohessa oli jokaiselle vastaajalle selkeät ohjeet kyselyn täyttämiseksi.

6.5 Havainnoinnin suunnittelu

Havainnoinnissa halusin painottaa sitä, miten kasvattajat reagoivat ja vastaavat lapsen tekemiin vuorovaikutuksellisiin aloitteisiin sekä tarpeisiin. Lasten keskinäisessä vuorovaikutuksessa halusin korostaa ryhmäytymistaitoja, empaattisuutta, avoimuutta, leikin merkitystä ja jakamista. Kasvattajien keskinäisessä vuorovaikutuksessa kiinnitin

erityistä huomiota osapuolten väliseen tietojen vaihtoon, sen luonnollisuuteen ja avoimuuteen sekä toisen ihmisen kunnioittamiseen.

En ollut suunnitellut havaintojen tekoa varten mitään erityistä mallia, jonka avulla havainnoinnissani etenisin, vaan tein muistiinpanoja ja huomioita havainnoinnin yhteydessä. Koska lapsia oli paljon ja suoritin samanaikaisesti harjoittelua, en voinut aina keskittyä pelkästään havainnointiin, kirjoitin muistiinpanoja ja huomioita päivän jälkeen. Myös tämän vuoksi koin tärkeäksi käydä havainnoimassa sinisen salongin lapsia vielä harjoittelun päätyttyä, jolloin pystyin paremmin keskittymään olennaiseen.

6.6 Tiedonkeruun toteuttaminen

Kyselylomakkeet jaoin päiväkodissa sekä lasten vanhemmille että päivähoidon henkilökunnalle keväällä 2010. Kyselylomakkeet sain takaisin täytettyinä touko-kesäkuun 2010 aikana, minkä jälkeen aloin koota tutkimusaineistoani kasaan. Koska opinnäytetyöni ei ole toiminnallinen, se pohjautuu hyvin pitkälti teorialtaan lähdekirjallisuuteen sekä tutkimuksen osalta kyselylomakkeiden vastauksiin, haastatteluihin sekä omiin tekemiini havaintoihin.

Keväällä 2010 jaoin Mielakan päiväkodin sinisen salongin henkilökunnalle sekä lasten vanhemmille kyselylomakkeet. Kyselylomakkeiden liitteeksi laitoin saatekirjeen, jossa selvitettiin kyselylomakkeen tarkoitus ja tutkimukseni ydinkohdat. Saatekirje sisälsi myös ohjeistuksen kyselylomakkeen täyttämistä sekä lähettämistä varten. Jotta lomake olisi ollut mahdollisimman vähätöinen ja nopea täyttää ja lähettää minulle takaisin, liitin mukaan kirjekuoren valmiiksi postimerkillä ja osoitteellani varustettuna. Saatekirjeeseen kirjasin myös päivämäärän, johon mennessä vastaukset tulisi lähettää.

Lastentarhanopettajan sekä lastenhoitajan haastattelut suoritin toukokuussa 2010 harjoitteluni jo päätyttyä. Saman päivän aikana tein vielä viimeiset havainnointini vuorovaikutuksesta pienten lapsiryhmässä. Haastatteluja varten olin kirjannut itselleni

ylös haastateltaville esitettävät kysymykset. Haastateltavien vastaukset kirjasin ylös haastattellessani.

Havainnointini tapahtuivat suunnitellun mukaisesti pedagogisen harjoittelujakson aikana. Tämän lisäksi kävin kahtena päivänä kesäkuun 2010 aikana viettämässä aikaa sinisen salongin lapsiryhmässä, jolloin tein vielä viimeisiä havaintoja. Ensimmäisenä päivänä vietin päiväkodin lapsiryhmässä aamupäivän havaintoja tehden ja toisena päivänä olin paikalla iltapäivän. Havaintoni käsittelivät erilaisia vuorovaikutustilanteita. Vuorovaikutustilanteissa otin huomioon niin lasten keskinäisen vuorovaikutuksen kuin kasvattajan ja lapsen välisen vuorovaikutuksen. Tein havaintoja myös lasten vanhempien sekä päivähoidon henkilökunnan välisestä kommunikoinnista lapsen tuonti- ja hakutilanteissa.

6.7. Aineiston analysointi

Koska tutkimusta varten keräämäni aineisto ei ollut kovin laaja, oli sen analysoiminen suhteellisen nopeaa eikä se nostanut esiin mittavia ongelmia. Koska aineisto oli niinkin suppea, ei tutkimustuloksia voida pitää yleispätevinä. Jos aineisto olisi ollut laajempi, tutkimuksen ja työn käyttömahdollisuudet ja työn hyödynnettävyys olisivat olleet merkittävämmät. Tiedostin tämän jo aloittaessani työn ja tutkimuksen suunnittelua. Tarkoituksena ei ollutkaan tehdä valtakunnallisesti kattavaa tutkimusta päivähoiton merkityksestä pienen lapsen varhaiselle vuorovaikutukselle, vaan halusin pitää tutkimuksen tiiviinä, kompaktina kokonaisuutena. Tämän vuoksi tutkimuksen kohderyhmänä olikin yksittäinen päivähoitopaikka.

Kyselylomakkeiden analysoiminen tapahtui lähinnä vertailuperiaatteella. Aluksi vertailtiin työntekijöiltä saatuja vastauksia keskenään ja toisaalta myös lasten vanhemmilta saatuja vastauksia keskenään. Vasta kun työntekijöiden ja vanhempien vastaukset oli jäsennelty, vertailtiin lasten vanhempien vastauksia ja päivähoiton henkilökunnan vastauksia keskenään. Tarkoituksena oli selvittää millaisia yhtäläisyyksiä ja toisaalta eroavaisuuksia näiden kahden kasvatuskumppaneiden välillä on. Analysointi oli suhteellisen vaivatonta senkin takia, koska vertailua tehdessä, oli havaittavissa vanhempien ja työntekijöiden välillä pääsääntöisesti samanlainen ajattelutapa. Lomakkeiden analysoimisessa muutettiin vastaajien

lukumääriä prosenttiluvuiksi, jolloin vastausten tarkasteleminen oli huomattavasti yksinkertaisempaa ja vaivattomampaa. Tutkimuksessa haluttiin myös jossain määrin tarkastella vanhempien, äitien ja isien, eroja vastauksissa. Kysymys kerrallaan lomake käytiin läpi siten, että laskettiin kuinka moni vanhemmista tai työntekijöistä valitsi minkäkin vastausvaihtoehdon ja pohdittiin syitä tehtyihin valintoihin.

Haastatteluiden analysoiminen tapahtui tarkastelemassa miten sekä lastentarhanopettaja että lastenhoitaja olivat mihinkin kysymykseen vastanneet ja kuinka paljon vastaukset erosivat toisistaan. Pohdittiin, miksi on vastattu kuten on vastattu ja mitkä asiat ovat voineet vastausvaihtoehtoon vaikuttaa. Haastattelujen perusteella saatiin jonkinlaista kokonaiskuvaa siitä, millaisena juuri Mielakan päiväkodin sinisen salongin lapsiryhmässä vuorovaikutus ja varhainen kiintymyssuhde koettiin sekä kuinka merkittävänä kasvatuskumppanuutta pidettiin.

Havainnoinnin analysoiminen oli toisaalta hankalaa sen vuoksi, ettei sitä varten oltu tehty mitään titynlaista kaavaa (esimerkiksi taulukkoa), jonka mukaan lasten ja aikuisten vuorovaikutusta olisi havainnoitu. Analysoiminen tapahtui siis lähinnä muistiinpanoihin tutustumisella ja niistä tehtävällä yhteenvedolla, jossa pyrittiin tuomaan esiin kaikki vuorovaikutuksesta tehdyt merkittäviksi koetut havainnot.

6.8 Tulokset

6.8.1 Kyselylomakkeet

Kyselylomakkeisiin vastasi yhteensä 10 perhettä sekä sinisen salongin työntekijät. Valtaosa vastaajista oli iältään päälle 30-vuotiaita, muutama vastaajista oli alle 30-vuotiaita ja samoin muutama yli 40-vuotiaita. Vastaajista seitsemän on naisia ja viisi miehiä. Päiväkodin lapsiryhmässä työskentelee kolme työntekijää, joista jokaiselle annettiin oma kyselylomake. Näistä työntekijöistä yksi jätti vastaamatta kyselyyn. Lapsiryhmän henkilökunta koostui kokonaan naisista. Toinen lastenhoitajista ei kertonut lomakkeessa ikäänsä, toinen kertoi olevansa 49-vuotias.

Kysymykset 3-11 ovat kyselylomakkeessa niin sanottuja väittämiä, joihin vastaaja vastasi ympyröimällä lähinnä todellisuutta kuvaavan vaihtoehdon. Ensimmäinen

väittämä oli: minun on helppo jättää lapseni päivähoitoon. Tähän suurin osa eli noin 60 % vanhemmista vastasi väittämään ympyröimällä vaihtoehdon kyllä, aina tai melko usein. Vain yksi vastaajista oli ympyröi kohdan ”melko harvoin”. Vastaaja oli kirjoittanut kyselylomakkeen reunaan, että hänen vastatessa kyselyyn oli hänen lapsensa ollut päiväkodissa vasta 11 päivää. Tästä johtunee ainakin osittain vastaajan valitsema vaihtoehto. Työntekijöillä puolestaan oli väittämänä: koen että lapsien on turvallista olla päivähoitossa. Tähän toinen hoitajista oli vastannut ”kyllä, aina” ja toinen ”melko usein”. Ero hoitajien vastauksissa saattaa johtua luonnollisista näkemyseroista tai ylipäänsä siitä, miten hoitajat yksilöllisesti käsittävät turvallisuuden.

Väittämä kaksi oli: lapseni on mielellään päivähoitossa. Tähän väittämään kuusi vanhempaa oli ympyröinyt vaihtoehdon ”kyllä, aina”, kun taas neljä oli vastannut ”melko usein”. Yksi vanhemmista ei ollut ympyröinyt väittämästä mitään vaihtoehtoa ja yksi oli vastannut ”melko harvoin”. Päivähoidon henkilökunnalla ei tätä kysymystä lomakkeessa luonnollisesti ollut.

Seuraava väittämä koski lapsen turvallisuutta päivähoitossa, ja kysymys oli: koen, että lapsellani on turvallista olla päivähoitossa. Tähän väittämään neljä vanhempaa oli päätenyt vaihtoehtoon ”melko usein”, kun taas isoin osa eli kahdeksan vastaaja olivat sitä mieltä, että heidän lapsensa on turvallista olla päivähoitossa aina. Ne vanhemmat, jotka eivät pitäneet päivähoitoa aina turvallisena paikkana lapselle, olivat vastaajista nuorimpia.

Väittämä, mielestäni päivähoito tukee ja vahvistaa lapsen varhaista vuorovaikutusta, oli sekä vanhemmilla että työntekijöillä sama. Kyseiseen väittämään päivähoiton työntekijät valitsivat vastaukseksi ”melko usein”. Vanhemmista puolet eli kuusi oli työntekijöiden kanssa samaa mieltä ja toinen puolikas valitsi vaihtoehdon ”kyllä, aina”.

Väittämään, mielestäni perushoitotilanteet toimivat lasta ja aikuista lähentävänä tekijänä päivähoitossa, vastattiin työntekijöiden puolesta ”kyllä, aina” kuten myös neljä vanhempaa. Loput eli 8 vanhempaa olivat sitä mieltä, että perushoitotilanteet toimivat ”melko usein” lähentävänä tekijänä. ”Kyllä, aina” –vaihtoehdon valinneista

vanhemmista kolme oli isiä. Vanhemmista, jotka valitsivat vaihtoehdon ”melko usein”, valtaosa taas oli äitejä.

Väittämä kuusi työntekijöillä ja väittämä kahdeksan vanhemmilla kuului: koen, että yhteistyö lapsen vanhemman ja päivähoidon välillä on merkittävää. Toinen työntekijöistä valitsi vaihtoehdon ”melko usein”, kun taas toinen oli sitä mieltä, että se on merkittävää aina. Vanhemmat olivat selkeästi sitä mieltä, että kyseinen yhteistyö on aina merkittävää. Vain yksi vastanneista vanhemmista oli valinnut vaihtoehdon ”melko usein”. Tästä voidaan siis päätellä, että lasten vanhemmat todella pitävät yhteistyötä ja tietojen vaihtoa merkittävänä osana lapsen päivähoitoa sekä kasvua ja kehitystä.

Seuraavassa väittämässä tiedusteltiin vastaajien mielipidettä siitä, onko yhteistyö päivähoidon ja vanhempien välillä riittävää. Lastenhoitajien mielestä yhteistyö on riittävää melko usein, ei kuitenkaan aina. Valtaosa vanhemmista oli samaa mieltä kuin työntekijät. Neljä vanhempaa vastasi väittämään kyllä, aina. Nämä neljä kyllä, aina vastausvaihtoehdon valinneista jakautuivat tasan miehiin ja naisiin.

Väittämään ”mielestäni vuorovaikutus on päiväkodissa laadukasta” kuusi vanhempaa vastasi ”kyllä, aina”. Viisi vanhempaa oli sitä mieltä, että ei aina ja valitsivat vaihtoehdon ”melko usein”. Yksi vanhemmista oli sitä mieltä, että päiväkodissa vuorovaikutus on laadukasta ”melko harvoin”. Sinisen salongin henkilöstöstä toinen työntekijä oli ympyröinyt vaihtoehdon ”kyllä, aina” kun taas toinen oli valinnut vaihtoehdon ”melko usein”.

Kyselylomakkeen viimeinen väittämä oli, leikki-tilanteet päiväkodissa ovat lapsen vuorovaikutustaitoja tukevia. Tähän väittämään seitsemän vanhempaa oli vastannut ”kyllä, aina”. Neljä vanhempaa oli valinnut vaihtoehdon ”melko usein”. Kyseisen lapsiryhmän työntekijät olivat yksimielisesti vastanneet väittämään ”kyllä, aina”.

Väittämien jälkeen seuraavat kohdat olivat avoimia kysymyksiä, joihin vastaaja sai vastata omin sanoin. Avoimia kysymyksiä oli yhteensä kaksi, joista ensimmäinen oli: päivähoitossa kokemani a) myönteiset puolet ja b) kielteiset puolet. Työntekijöiden mielestä erityisen myönteistä päivähoitossa on se, että lapset oppivat yhdessä ja toisiltaan. He myös oppivat toimimaan erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa. Lapset

saavat käsityksen jakamisesta sekä oppivat odottamaan. Päiväkotilapsilla on ympärillään aina leikkiveriteita. Työntekijät kokivat myös, että työ lasten parissa on antoisaa ja tiimityöskentelyssä voi jakaa tietoa ja toisaalta myös tunteita. Kielteisinä puolina nähtiin liian isot lapsiryhmät suhteessa lapsen ikään ja kehitystasoon, sijaisten huono saatavuus sekä lupa ottaa sijaisia. Kiire koettiin myös hyvin kielteisenä tekijänä.

Lasten vanhempien vastauksista merkittävimpinä myönteisinä tekijöinä nousivat esiin lapsen sosiaalistuminen sekä vuorovaikutustaidot ja niiden kehittyminen. Myös sanavaraston kasvaminen on koettu merkittäväksi. Vanhemmat kokevat työntekijöiden olevan aina lasten saatavilla. Vanhempien mielestä työntekijöiden ammatillisuus on tärkeää ja nousee hyvin esiin sinisen salongin lapsiryhmässä. Yhteistyön henkilökunnan ja vanhempien kesken koettiin olevan suhteellisen helppoa ja sujuvaa. Vanhemmat ovat huomanneet lasten sosiaalisten ja motoristen taitojen kehittyneen lapsen päivähoiton aikana. Kyselyyn vastanneet vanhemmat ovat kokeneet merkittäväksi myönteiseksi asiaksi ryhmässä toimimisen, jolloin lapsi oppii ”ryhmäpaineen alla” uusia asioita syömään itse ja käymään potalla. Myös runsas virikkeellisyys koettiin tärkeäksi tekijäksi päivähoitossa.

Kielteisiksi tekijöiksi lasten vanhemmat luettelivat useita asioita. Merkittävimmiksi vastauksista nousivat esiin ajoittain pitkät hoitopäivät, tautien tarttuminen, puutteellinen vuorovaikutus vanhempien ja työntekijöiden välillä (vanhemmat joutuvat tiedustelemaan, miten lapsen päivä sujunut, keskustelu ei ole luontevaa) sekä lapsilla huonojen käytöstopojen matkiminen toisilta lapsilta. Vanhempia tuntui mietityttävän myös se, ettei hoitajilla ole aikaa keskittyä yksilöllisesti lapsiin, koska lapsia on paljon ja kaikki tarvitsevat kasvattajien huomiota ja tukea.

Jälkimmäinen avoimessa kysymyksessä tiedusteltiin vastaajan mielipidettä yleisesti kyselystä. Hoitohenkilökunnan mielestä kysely oli sopivan mittainen, selkeä ja kysymykset oli aseteltu hyvin. Lasten vanhemmat kertoivat kyselyn olleen hyvin tehty, selkeä ja helppo. Toisaalta vanhemmat olivat myös sitä mieltä, että kysely oli hieman turhan pintapuolinen ja väittämien koettiin olevan sellaisia, ettei niistä välttämättä saa kauheasti irti. Avoimet kysymykset koettiin osaltaan paremmiksi aineiston irtisaannin kannalta ja niitä olisikin voinut vanhempien mukaan olla enemmän. Kysely ja opinnäytetyön aihe koettiin tärkeiksi ja ajankohtaisiksi.

6.8.2 Haastattelut

Haastattelin työtäni varten sinisen salongin yhtä lastentarhanopettajaa sekä yhtä lastenhoitajaa. Haastateltaville esitin molemmille samat kysymykset, jotta vastausten vertailu olisi mahdollista. Kysymyksiä olin pohtinut sekä itsekseni että opinnäytetyöni vastaavan ohjaajan kanssa ja laatinut ne lopulliseen muotoon suhteellisen hyvissä ajoin ennen varsinaista haastattelua. Haastattelut toteutin harjoittelujakson jälkeen, sillä harjoitteluni aikana eivät haastattelut olleet mahdollisia päivärytmin eivätkä työvuorojen vaihtelevuuden vuoksi. En myöskään ehtinyt paneutua haastatteluissa esitettäviin kysymyksiin harjoitteluni aikana.

Haastattelut toteutettiin rauhallisessa tilassa ja niiden ajankohta oli sovittu etukäteen lapsiryhmän päivätoiminnan mukaan. Tämä siksi, että haastatelta työntekijä sai paneutua haastattelun hetkellä ainoastaan haastatteluun. Näin ollen myös kaikki mahdolliset haastattelun keskeytykset suljettiin pois. Alunperin haastattelun kysymyksiä oli huomattavasti enemmän kuin mitä loppujen lopuksi varsinaiseen haastatteluun sisällytettiin. Kokonaisuudessaan haastattelussa tiedusteltiin vastausta kuuteen kysymykseen, jotka käsittelivät vuorovaikutusta sekä kasvatuskumppanuutta.

Ensimmäinen kysymys sisälsi kolme osakysymystä, joissa tiedusteltiin henkilöstön mielipidettä siitä, mitkä ovat merkittävimpiä vuorovaikutustilanteita päivähoidossa a) hoitajan ja lapsen, b) hoitajan ja vanhemman sekä c) lapsen ja toisen lapsen välillä. Sekä lastentarhanopettaja että lastenhoitaja olivat sitä mieltä, että merkittävimmät vuorovaikutukselliset tilanteet hoitajan ja lapsen välillä korostuivat kahdenkeskisissä tilanteissa. Tällaisia tilanteita ovat muun muassa pukeminen, vaipanvaihto sekä syöttäminen. Myös erilaiset leikkitilanteet, joissa yksi lapsi saa kokonaan yhden hoitajan huomion koettiin varsin merkittäviksi turvallisen vuorovaikutuksen tukijoiksi. Vanhempien tapaamiset lapsen hoitoon tuonti sekä hakutilanteissa koettiin haastattelujen perusteella merkittävimmiksi hoitajan ja vanhemman välillä tapahtuviksi vuorovaikutustilanteiksi. Myös säännölliset keskustelutuokiot vanhempien kanssa lapsen päivähoidosta hoito- ja kasvatussuunnitelman puitteissa koettiin hyvin oleellisiksi lapsen kasvun ja kehityksen sekä mutkattoman tietojenvaihdon kannalta. Lasten keskinäiset vuorovaikutustilanteet koettiin merkittävimpinä erilaisissa leikkitilanteissa, joissa lapsen sosiaaliset

vuorovaikutustaidot kehittyvät. Tärkeää huomioitavaa haastateltavien mielestä oli myöskin se, ettei lasten keskinäinen leikki ole aina ohjattua. Erityisesti pienessä ryhmässä leikkiessä lasten vuorovaikutustilanteet koettiin merkittävinä ja ainutlaatuisina.

Toinen kysymys, joka haastateltaville esitettiin, oli *kuinka merkittävänä hoitajat pitävät leikki tilanteita lasten välillä*. Lastentarhanopettaja sekä lastenhoitaja pitivät tällaisia vuorovaikutuksellisia tilanteita hyvin merkittävinä, sillä leikin kautta hyvin pienenkin lapsen sosiaalinen vuorovaikutuskäyttäytyminen kehittyy ja oppii leikin avulla ratkomaan erilaisia ongelmia sekä tekemään kompromisseja.

Kolmas kysymys käsitteli sitä, kuinka sinisessä salongissa on tapana ratkoa esiin tulevia ristiriitatilanteita lasten välillä. Vastaukset osoittivat, että aikuisen kanssa selvitettiin aina lasten välille syntynyt kiista tai erimielisyys puhumalla. Lapset myös hyvin usein ”erotettiin” toisistaan ja asiaa selvitettiin kunkin lapsen kanssa kahdestaan. Lapselle pyrittiin selvittämään, mikä on oikein ja mikä väärin, mitä saa ja mitä ei saa tehdä. Yleisesti ottaen lasten välille pyrittiin luomaan yhteisymmärrystä. Toiston katsottiin toimivan hyvänä avainsanana lasten välisissä konflikteissa.

Seuraava kysymys käsitteli sitä, onko lapsiryhmän hoitajien mielestä päivähoitossa sekä kotona samankaltaiset toimintatavat ja säännöt. Haastateltavat olivat sitä mieltä, että osittain yhteisiä toimintatapoja esiintyy, mutta on myös paljon erilaista käsitystä siitä, miten toimitaan. Jonkinverran on siis yhteisiä pelisääntöjä ja vanhempien kanssa käydäänkin aina alkukeskusteluissa läpi päivähoiton toimintamalleja ja selvitetään perheille miksi näin toimitaan sekä miksi rajat katsotaan tärkeiksi. Silti monissa perheissä toimitaan kotona jos ei täysin niin ainakin osittain päivänvastaisesti kuin päivähoitossa, mikä aiheuttaa lapsissa ihmetystä ja hämmennystä. Yhteiset toimintatavat koetaan siis merkittävinä, mutta niiden yhteensovittaminen päivähoiton ja kodin välillä on usein hankalaa.

Kuudentena kysymyksenä haastateltavilta tiedusteltiin sitä, kunnioittavatko lasten vanhemmat päivähoiton työskentelytapoja, sääntöjä, rutiineja jne. Vastaus tähän oli hyvin yksipuolinen: käsitys on, että vanhemmat ovat tietoisia päivähoiton toiminnasta ja kunnioittavat sitä.

Viimeinen kysymyksessä tiedusteltiin merkittävimpiä kasvatuskumppanuuteen liittyviä tekijöitä. Vastauksista nousi esille merkittävimpinä aito kuuntelu ja kuuleminen, toisen ihmisen kunnioittaminen sekä avoimuus. Lastenhoitaja korosti sitä, että lapsen ensisijainen kasvattaja on vanhempi ja hänen mielipidettään ei tule missään tilanteessa sivuuttaa. Tärkeää on myöskin se, että vanhemmat saavat heti lapsen aloittaessa päivähoitoa käsityksen tai tunteen siitä että hoitajat ovat paikalla myös vanhempia varten. Kaiken kaikkiaan hyvän kasvatuskumppanuuden katsottiin olevan kaiken toiminnan a ja o.

6.8.3 Havainnointi

Havainnoinnin tarkoituksena oli selvittää, miten lapset toimivat erilaisissa vuorovaikutustilanteissa niin toisten lasten kanssa kuin aikuisten tai kasvattajien kanssa. Halusin selvittää myös, kuinka Sinisen salongin työntekijät toimivat lasten kanssa vuorovaikutuksessa ja millaisia keinoja ja välineitä heillä on kohdata alle kolmivuotiaita lapsia.

Havainnointi osoitti, että kyseisen lapsiryhmän alle kolmivuotiaat lapset olivat hyvin erilaisia vuorovaikutustilanteissa. Toiset vasta puolitoistavuotta täyttäneet olivat jopa kolme vuotta täyttäviä lapsia kehittyneempiä solmimaan sosiaalisuhteita sekä toimimaan niissä tarkoituksenmukaisesti. Siihen, mistä tämä eroavaisuus johtuu, on varmasti monia erilaisia tekijöitä ja syitä. Eräs mahdollinen tekijä tähän on oletettavasti lasten oma aktiivisuus. Toiset lapset olivat huomattavasti aktiivisempia aloitteen tekijöitä kuin toiset lapset. Lapsiryhmässä oli muutama lapsi, jotka viettivät paljon aikaa itsekseen leikkien omia leikkejä ja mikäli joku toinen lapsi yritti liittyä leikkiin, lopetti yksin leikkinyt lapsi leikin kokonaan ja siirtyi muualle leikkimään. Näin ollen voitaisiin olettaa, että kyseisellä yksinleikkivällä lapselle ei ollut riittäviä taitoja olla vuorovaikutuksessa toisen, leikkiin liittyneen lapsen kanssa.

Osalla lapsista taas ei ollut minkäänlaista ongelmaa leikkiä yhdessä muiden lasten kanssa, vaan he suorastaan hakeutuivat toisten lasten joukkoon. Havainnoinnin perusteella voinen sanoa tällaisten yhteisleikkiin hakeutuvien lasten olleen sosiaalisilta taidoilta kehittyneempiä kuin yksinleikkineet lapset. Lapset tuntuivat kokevan tarvetta

toisten lasten läsnäoloon ja läheisyyteen. Tällaiset lapset myös hyvin useasti hakeutuivat oma-aloitteisesti myös kasvattajien luokse.

Havainnoinnissa piti ottaa huomioon se, että lapsiryhmässä oli yksittäinen lapsi, joka vasta harjoitteluni aloitettua aloitti päivähoiton sinisen salongin lapsiryhmässä. Tämän vuoksi oli oletettavaa, että kyseinen lapsi ei välttämättä ole vielä harjoitteluni loppuessa sinut muun lapsiryhmän kanssa. Kyseinen lapsi pääsi kuitenkin hyvin nopeasti mukaan päiväkodin päivärytmiin ja muut lapset ottivat hänet hyvin vastaan. Vaikka kyseinen lapsi oli päivähoiton aloittaessaan vasta vajaa puoltioitstavuotias eikä vielä tuolloin puhunut juuri lainkaan, oli hän muutoin sosiaalisesti suhteellisen kyvykäs toimimaan muiden lasten kanssa. Päiväkotiryhmää tarkastellessani kiinnitin muutoinkin huomiota hyvin paljon lasten väliseen sanottomaan viestintään, jonka merkitys alle kolmivuotiaiden lasten keskuudessa on valtava. Eleillä, ilmeillä ja olemuksella lapset kertoivat omasta olostaan, ominaisuuksistaan, persoonastaan, tarpeistaan sekä tunnetilastaan.

Monet lapsiryhmän lapset oppivat harjoitteluni aikana havaitsemaan sen, ketkä muista lapsista halusivat leikkiä yhteisleikkejä ja keiden kanssa. Jo alle kolmivuotiaiden lasten keskuudessa oli havaittavissa kaverien ”omimista”. Muutamat lapset leikkivät päivittäin samojen lasten kanssa, ja he olivatkin näin ollen oletettavasti muodostaneet jo jonkinasteisen kaveruusuhteen. Nämä kaveri-lapset olivat sinisen salongin vanhimpia lapsia, juuri kolme vuotta täyttäneitä. Pienemmät lapset yrittivät usein päästä näiden vanhempien lasten kanssa samaan leikkiin, mutta eivät yrityksessään onnistuneet. Vanhemmat lapset jopa sanoivat ääneen lapsiryhmän pienempien lasten olevan ihan vauvoja. Tämä kertonee jo varhaisesta valtarakenteesta ja asemasta yhteisössä. Kolme vuotta täyttäneet pitivät itseään kehittyneempinä ja korkeammalla tasolla olevina.

Ajoittain päiväkodin lapset kilpailivat selvästi kasvattajien huomiosta ja lapset myös tuntuivat valikoivan jonkin verran sitä, kenen sylissä halusivat esimerkiksi selata kirjaa. Havainnointini perusteella voin kuitenkin todeta, että minkäänlaista tiettyjen lasten suosimista ei lapsiryhmän kasvattajien keskuudessa tapahtunut, vaan hoitajat pitivät kaikkia lapsia tasavertaisina, kuitenkin yksilöinä. Kasvattajat myös puuttuivat lasten väliseen kilpailuun hoitajien huomiosta.

Kasvattajien ja lasten välinen vuorovaikutus oli luonnollista ja turvallista. Aina tuntui löytyvän jokaiselle läheisyyttä tarvitsevalle lapselle vapaa syli, jossa levätä. Lapsiryhmässä lapset saivat kokemukseni mukaan olla omia itsejään, eikä heitä pyritty millään tapaa muuttamaan. Kasvattajien ja lasten välinen vuorovaikutus kertoi luottamuksesta ja avoimuudesta. Jokaisen lapsen kanssa toimittiin lapsen yksilöllisyys huomioiden ja lapsilähtöisesti suuntautuen. Jokaisen lapsen vahvuudet ja kehityshaasteet olivat tiedossa ja niiden mukaan toimittiin. Vuorovaikutustilanteet lapsen ja hoitajan välillä osoittivat kasvattajien olevan avoimesti ja koko sydämellään mukana kasvatustyössä. Vuorovaikutuksessa käytettiin apuna erilaisia välineitä kuten toistoa, kerrontaa, eleitä, ilmeitä, satuja, tarinoita, kuvataidetta, leikkiä, laulua ja musikkia. Opetus tapahtui tavallisesti leikin tai esimerkiksi esittävän lorun muodossa, jolloin lasten oli huomattavasti helpompaa oppia. Tällainen opetusmuoto toimii, koska se on lapselle ominainen tapa oppia uusia asioita.

Lapsiryhmässä hoitajilla oli kyky asettua lapsen asemaan ja katsoa ympäristöä lapsen näkökulmasta käsin. Tämä auttoi lasta muodostamaan luottamukseen perustuvan suhteen aikuisen sekä toisten lasten kanssa. Havainnoinnissani tulin siihen tulokseen, että tällainen lapsilähtöisyys ja lapsen asemaan asettuminen auttoi lapsia irtautumaan vanhemmistaan päivähoitoon tullessa. Toki vanhemman tultua lasta hoidosta hakemaan, oli lapsen riemu suurimmillaan. Kukaan lapsi ei kuitenkaan tuntunut erityisen ahdistuneelta jäädessään hoitoon ja vanhemman poistuessa paikalta. Työntekijät ja päiväkotitoiminta olivat onnistuneet luomaan lapsille miellyttävän ja myönteisen kokemuksen päivähoitosta.

6 POHDINTA

Opinnäytetyön sisältö kuvastaa mielestäni hyvin työlle asettamiani tavoitteita. Työn teoria pohjautuu kirjallaisiin, joita olen työhön saanut koottua mielestäni riittävästi. Työssä viitataan muutamaa aiempaan tutkimukseen lasten varhaisesta vuorovaikutuksesta ja sen tukemisesta päivähoitossa. Opinnäytetyön tutkimuskysymykset kertovat suoraan työn sisällöstä ja pohjustavat lukijaa materiaaliin. Jo työn alussa on kerrottu selkeästi työn sisällöstä ja tutkimuskohteesta. Työssä käytetyt lähteet ovat luotettavia ja lähdeluetteloon lähteet on merkitty

selkeästi. Työssä on käsiteltyä päivähoiton sekä myönteisiä että kielteisiä puolia ja päivähoitoon liittyviä ennakkokäsityksiä.

Vaikka työ on osoitettu Mielakan päiväkodin sinisen salongin lapsiryhmään, voi sitä hyvin hyödyntää myös muissa päiväkodeissa. Opinnäytetyötä voidaan käyttää välineenä kehittäessä alle kolmivuotiaiden päivähoitoa ja varhaiskasvatusta. Varhainen vuorovaikutus päivähoitossa on mielestäni ajankohtainen ja jatkuvaa tutkimusta vaativa alue pienen lapsen kasvun ja kehityksen tukemisessa. Toivon, että Mielakan päiväkodin sininen salonki saa työstäni mahdollisimman paljon irti, ja se auttaa heitä kehittämään työtään entistä laadukkaampaan ja lapsilähtöisempään suuntaan. Toivon myös, että työni synnyttää keskustelua päivähoiton työntekijöiden keskuudessa. Koen, että työni on merkittävä paikka sinisen salongin työntekijöille pysähtyä pohtimaan omaa toimintaa kasvatustyössä. On kuitenkin ymmärrettävä, että työni on osaltaan myös minun omia havaintoja, joita olen tehnyt toimiessani kyseisessä lapsiryhmässä.

Tutkimustulokset osoittavat, että päivähoito vaikuttaa pienen lapsen varhaiseen vuorovaikutukseen myönteisesti, vuorovaikutusta kehittävästi. Päivähoitossa lapsi saa kokemuksen yhdessä tekemisestä ja jakamisesta. Lapsi pääsee olemaan itse aktiivinen toimija muiden joukossa. Päivähoitossa muiden ikätovereiden kanssa toimiessa, lapsi kehittää paitsi vuorovaikutustaitojaan myös omaa minäkuvaansa ja identiteettiään. Lapsesta kasvaa päivähoiton ja kodin yhteistyön tuloksena toimiva sosiaalinen yksilö. Eräs merkittävä päivähoitossa kehittyvä ominaisuus lapsella on suvaitsevaisuus. Lapsi oppii myös päiväkodin arjessa erilaisia päivittäisiä rutiineja sekä yhteiskunnassa suvaittuja toimintatapoja. Kehitystyötä päivähoitossa vaatisi kuitenkin se, että hoitajia olisi mahdollisimman paljon kutakin lapsiryhmää kohden, jotta lapsille olisi mahdollista antaa myös riittävästi kahden keskistä aikaa. Kahdenkeskisissä hetkissä kun on mahdollista tutustua lapseen aivan uudella tavalla sekä muodostaa lapsen ja hoitajan välille erityinen luottamukseen perustuva suhde.

Vuorovaikutukseen liittyviä tekijöitä tuli tutkimuksessa esiin monia, mutta merkittävimmiksi voidaan sanoa olevan aika, yhteiset pelisäännöt, yhdessä tekeminen, toisiin tutustuminen, leikki, riittävät tilat toteuttaa itseään, aktiviteetit, luottamus, avoimuus, aito välittäminen, kuulluksi tuleminen sekä riittävä ja toimiva tiedonkulku. Ensiarvoisen tärkeää on se, että aikuinen antaa lapselle tilaa, aikaa ja välineitä

toteuttaa itseään sekä kehittyä lapselle optimissa syklissä. On tärkeää muistaa, että aikuinen on parhaimmillaan tehokas mahdollistaja ja lapsi on aktiivinen ja innostunut toimija.

Varhainen vuorovaikutus koettiin tutkimuksen perusteella ensiarvoisen tärkeäksi niin lasten vanhempien kuin päivähoidon henkilökunnankin mielestä. Erityisesti se, että lapsi saa toimia vuorovaikutuksessa toisten lasten kanssa koettiin merkittäväksi lapsen kehityksen ja kasvun kannalta.

Vaikka tutkimus ja työ antoivat vastauksen työlleni asettamiini pääkysymyksiin, jäi sen anti silti hieman vähäiseksi. Jälkeenpäin ajateltuna, olisi tutkimus voinut käsittää muutamia päiväkotia Kymenlaakson alueelta, jolloin olisi ollut mahdollista vertailla myös eri päiväkotien eroavaisuuksia ja yhtäläisyyksiä. Myös aineisto olisi tuolloin ollut laajempi ja antanut ehkä nykyistä enemmän tietoa asiasta. Toki se olisi vaatinut rutkasti enemmän aikaa työn suunnitteluun ja toteuttamiseen.

Tutkimustulosten analysoimista varten minun olisi ollut hyvä tehdä tarkat suunnitelmat havainnointiakin ajatellen, jolloin havainnoinnin analysoiminen ei olisi jäänyt näin pintaraapaisuksi. Havainnointia olisi voitu toteuttaa esimerkiksi videoinnin avulla, mikäli siihen olisi saatu lupa päivähoidolta, sen työntekijöiltä sekä lasten vanhemmilta. Näin ollen havaintojen analysoiminen olisi ollut huomattavasti tehokkaampaa ja helpompaa, kun aineistoa olisi ollut paitsi kirjoitetussa myös kuvallisessa muodossa. Tiedonkeruuvälineet olisivat siis voineet olla monipuolisemmat ja tehokkaammat. Tutkimuksen analysointia tehdessäni huomasin kuinka paljon oikein valitut tiedonkeruuvälineet vaikuttavat itse tiedonkeruun laatuun ja luotettavuuteen.

Työn edetessä käsitin, kuinka laajasta aiheesta olin työtäni tekemässä ja ymmärsin, että minun tuli kyetä kiteyttämään asioita. Teoriatietoa oli tarjolla valtavasti. Siitä olennaisimman tiedon poimiminen oli ajoittain hyvin hankalaa. Tehdessäni opinnäytetyötä olen kokenut oman ammatillisuuteni kasvaneen ja kehittyneen. Koen olevani nyt työntekijänä myös itsevarmempi kuin aiemmin ja tiedän työstäni olevan hyötyä itselleni tulevaisuuden työkentällä, työskentelinpä sitten kunnallisessa päiväkodissa tai yksityisen perhetyön piirissä.

Jotta työhön liittyvä tutkimus ei olisi näinkin suppea, olisi se vaatinut minulta huomattavasti pidemmän ajan toimia lapsiryhmässä. Koen työn olevan merkittävä itselleni, sillä se avasi silmiäni näkemään varhaiskasvatuksen ja päivähoidon uudesta näkökulmasta. Työni avulla opin ymmärtämään entistä enemmän sekä päivähoidon henkilökuntaa, lapsia että lasten vanhempia. Varhaisen vuorovaikutuksen merkitys kasvoi valtavasti kuten myös kiinnostus lapsen kokonaisvaltaista kehitystä kohtaan. Opinnäytetyön kautta sain useita vastauksia pohtimiini kysymyksiin. Koska työ on toteutettu yhdelle tietylle päiväkodille, ei siitä saada yleispätevää työskentelyvälinettä. Mutta toivottavasti jonkinlaista suuntaa siihen, miten lasten vanhemmat ja päivähoido kokevat pienen lapsen vuorovaikutuksen ja päivähoidon merkityksen tässä varhaisessa vuorovaikutuksessa.

LÄHTEET

Alasuutari, M. 2006. Kulttuuriset kehykset kasvatusvuorovaikutuksessa. Teoksessa: Karila, K., Alasuutari, M., Hännikäinen, M., Nummenmaa, A-R. & Rasku-Puttonen, H. (toim.). Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.

Asetus lasten päivähoidosta 239/1973.

Bowlby, J. 1979. The making and breaking of affectional bonds. London: Tavistock Publications.

Haapamäki, J. 2000. Näkökulmia päivähoidon yhteisöllisyyteen. Teoksessa: Haapamäki, Kaipio, Keskinen, Uusitalo & Kuoksa. Yhteisö kasvattaa. Päivähoito oppimis- ja kasvatusyhteisönä. Tampere: Tammi.

Haapamäki, J. 2000. Yhteisön merkitys päivähoidossa. Teoksessa: Haapamäki, Kaipio, Keskinen, Uusitalo & Kuoksa. Yhteisö kasvattaa. Päivähoito oppimis- ja kasvatusyhteisönä. Tampere: Tammi.

Halonen, T. 1989. Päivähoidon tehtävä ja merkitys. Teoksessa: Huttunen, E. & Niiranen, P. (toim.). Onko lapsen hyvä olla päivähoidossa? Puheenvuoroja päivähoidosta. Jyväskylä: Gummerus.

Helenius, A. & Mäntynen, P. 2001. Leikin aakkoset. Teoksessa: Helenius A., Karila K., Munter H., Mäntynen P. & Siren-Tiusanen H. (toim.). Pienet päivähoidossa. Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita. Juva: WSOY.

Hurme, H. 2006. Miten perhe vaikuttaa lapseen. Teoksessa: Lyytinen, P., Korkiakangas, M. & Lyytinen, H. (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Helsinki: WSOY.

Huttunen, E. 1989. Mihin tarvitaan keskustelua päivähoidosta? Teoksessa: Huttunen, E. & Niiranen, P. (toim.). Onko lapsen hyvä olla päivähoidossa? Puheenvuoroja päivähoidosta. Jyväskylä: Gummerus.

- Hännikäinen, M. & Rasku-Puttonen, H. 2006. Päiväkoti ja koulu vuorovaikutuksellisinä yhteisöinä. Teoksessa: Karila, K., Alasuutari, M., Hännikäinen, M., Nummenmaa, A-R. & Rasku-Puttonen, H. (toim.). Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.
- Hännikäinen, M. 2006. Kasvattajien ja lasten vuorovaikutus. Teoksessa: Karila, K., Alasuutari, M., Hännikäinen, M., Nummenmaa, A-R. & Rasku-Puttonen, H. (toim.). Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.
- Hännikäinen, M. 2001. Pienten lasten konfliktit. Teoksessa: Helenius A., Karila K., Munter H., Mäntynen P. & Siren-Tiusanen H. (toim.). Pienet päivähoidossa. Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita. Juva: WSOY.
- Ikonen, M. 2006. Lasten keskinäinen vuorovaikutus. Teoksessa: Karila, K., Alasuutari, M., Hännikäinen, M., Nummenmaa, A-R. & Rasku-Puttonen, H. (toim.). Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.
- Kaipio, K. 2000. Mitä yhteisöllisyys on? Teoksessa: Haapamäki, Kaipio, Keskinen, Uusitalo & Kuoksa. Yhteisö kasvattaa. Päivähoito oppimis- ja kasvatusyhteisönä. Tampere: Tammi.
- Karila, K. 2006. Esipuhe kasvatuksesta. Teoksessa: Karila, K., Alasuutari, M., Hännikäinen, M., Nummenmaa, A-R. & Rasku-Puttonen, H. (toim.). Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.
- Karila, K. 2006. Kasvatuskumppanuus vuorovaikutussuhteena. Teoksessa: Karila, K., Alasuutari, M., Hännikäinen, M., Nummenmaa, A-R. & Rasku-Puttonen, H. (toim.). Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.
- Korhonen, M. 2006. Vanhemmat ja kasvatukset ammattilaiset. Teoksessa: Karila, K., Alasuutari, M., Hännikäinen, M., Nummenmaa, A-R. & Rasku-Puttonen, H. (toim.). Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.
- Kuokkanen, H. 2006. Varhaiskasvatus. Teoksessa: Häkkä, A., Kuokkanen, H. & Virolainen, A. (toim.). Lapsen parhaaksi. Lähihoitaja varhaiskasvattajana. Helsinki: EDITA.

Laakso, M-L., Lyytinen H. & Eklund K. 2006. Kielen varhaiskehityksestä. Teoksessa: Lyytinen, P., Korhonen, M. & Lyytinen, H. (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Helsinki: WSOY.

Laakso, M-L., Lyytinen, H. & Eklund K. 2006. Lapsen vuorovaikutus valmiudet ja intuitiivinen vanhemmuus. Teoksessa: Lyytinen, P., Korhonen, M. & Lyytinen, H. (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Helsinki: WSOY.

Laakso, M-L., Lyytinen, H. & Eklund K. 2006. Varhainen kognitio, temperamentti ja vuorovaikutus. Teoksessa: Lyytinen, P., Korhonen, M. & Lyytinen, H. (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Helsinki: WSOY.

Laakso, M-L., Lyytinen, H. & Eklund, K. 2006. Varhainen vuorovaikutus ja lapsen kiintymyssuhde. Teoksessa: Lyytinen, P., Korhonen, M. & Lyytinen, H. (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Helsinki: WSOY.

Laakso, M-L., Lyytinen, H. & Eklund, K. 2006. Varhaiset valmiudet ja oppiminen. Teoksessa: Lyytinen, P., Korhonen, M. & Lyytinen, H. (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Helsinki: WSOY.

Laakso, M-L., Lyytinen, H. & Eklund, K. 2006. Varhaislapsuuden temperamentti. Teoksessa: Lyytinen, P., Korhonen, M. & Lyytinen, H. (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Helsinki: WSOY.

Laakso, M-L., Lyytinen, H. & Eklund, K. 2006. Vuorovaikutus kehityskontekstina. Teoksessa: Lyytinen, P., Korhonen, M. & Lyytinen, H. (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Helsinki: WSOY.

Laine, K. 2006. Pienen lapsen vuorovaikutustaidot. Teoksessa: Häkkinen, A., Kuorinka, H. & Virolainen, A. (toim.). Lapsen parhaaksi. Lähihoitaja varhaiskasvattajana. Helsinki: EDITA.

Lyytinen, P. 2006. Kommunikointitaitojen kehittyminen. Teoksessa: Lyytinen, P., Korhonen, M. & Lyytinen, H. (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Helsinki: WSOY.

Lyytinen, P. 2006. Lapsen kielen ja kommunikointitaitojen ohjaaminen. Teoksessa: Lyytinen, P., Korhonen, M. & Lyytinen, H. (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Helsinki: WSOY.

Munter, H. 2006. Dialoginen minä. Teoksessa: Lyytinen, P., Korhonen, M. & Lyytinen, H. (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Helsinki: WSOY.

Munter, H. 2006. Esittävä leikki ja vertaissuhteet. Teoksessa: Lyytinen, P., Korhonen, M. & Lyytinen, H. (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Helsinki: WSOY.

Munter, H. 2006. Kieli, leikki ja vertaissuhteet minän näyttämöinä. Teoksessa: Lyytinen, P., Korhonen, M. & Lyytinen, H. (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Helsinki: WSOY.

Munter, H. 2006. Kiintymyssuhteet ja minän representaatiot. Teoksessa: Lyytinen, P., Korhonen, M. & Lyytinen, H. (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Helsinki: WSOY.

Munter, H. 2001. Lapsi aloittaa päivähoidon. Teoksessa: Helenius A., Karila K., Munter H., Mäntynen P. & Siren-Tiusanen H. (toim.). Pienet päivähoidossa. Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita. Juva: WSOY.

Munter, H. 2006. Minän kehitys ihmisten välisissä suhteissa: Kolme näkökulmaa varhaisen minän muotoutumiseen. Teoksessa: Lyytinen, P., Korhonen, M. & Lyytinen, H. (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Helsinki: WSOY.

Munter, H. 2001. Pienten lasten vertaissuhteet ja ystävyys. Teoksessa: Helenius A., Karila K., Munter H., Mäntynen P. & Siren-Tiusanen H. (toim.). Pienet päivähoidossa. Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita. Juva: WSOY.

Niiranen, P. 1989. Päivähoidon tehtävä ja merkitys. Teoksessa: Huttunen, E. & Niiranen, P. (toim.). Onko lapsen hyvä olla päivähoidossa? Puheenvuoroja päivähoidosta. Jyväskylä: Gummerus.

Poikkeus, A-M. 2006. Lasten toverisuhteet ja sosiaaliset taidot. Teoksessa: Lyytinen, P., Korhonen, M. & Lyytinen, H. (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Helsinki: WSOY.

Poikkeus, A-M. 2006. Sosiaalisen kompetenssin käsite ja sen eri ulottuvuudet. Teoksessa: Lyytinen, P., Korhonen, M. & Lyytinen, H. (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Helsinki: WSOY.

Poikkeus, A-M. 2006. Vanhempi-lapsisuhteen ja toverisuhteiden väliset yhteydet. Teoksessa: Lyytinen, P., Korhonen, M. & Lyytinen, H. (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Helsinki: WSOY.

Poikkeus, A-M. 2006. Vuorovaikutuksen muuntuminen iän ja kokemuksen myötä. Teoksessa: Lyytinen, P., Korhonen, M. & Lyytinen, H. (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Helsinki: WSOY.

Poikkeus, A-M. 2006. Ystävyysuhteet erillisinä toverisuhteina. Teoksessa: Lyytinen, P., Korhonen, M. & Lyytinen, H. (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Helsinki: WSOY.

Rasku-Puttonen, H. 2006. Kasvattajien ja lasten vuorovaikutus. Teoksessa: Karila, K., Alasuutari, M., Hännikäinen, M., Nummenmaa, A-R. & Rasku-Puttonen, H. (toim.). Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.

Ruoppila, I. 2006. Kehityspsykologian alkuvaiheet. Teoksessa: Lyytinen, P., Korhonen, M. & Lyytinen, H. (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Helsinki: WSOY.

Ruoppila, I. 2006. Kehityspsykologian keskeiset kysymyksenasettelut. Teoksessa: Lyytinen, P., Korhonen, M. & Lyytinen, H. (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Helsinki: WSOY.

Ruoppila, I. 2006. Lapsuus. Teoksessa: Lyytinen, P., Korhonen, M. & Lyytinen, H. (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Helsinki: WSOY.

Ruoppila, I. 2006. Teoksen teoreettiset lähtökohdat ja näkökulmat. Teoksessa: Lyytinen, P., Korhonen, M. & Lyytinen, H. (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Helsinki: WSOY.

Schulman, M. 2003. Millainen on hyvä päivähoito. Teoksessa: Niemelä, P., Siltala, P. & Tamminen, T. (toim.). Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Juva: WSOY.

Sinkkonen, J. (toim.). 2008. Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun? Juva: WSOY. s. 269-274.

Sinkkonen, J. 2003. Lapsen kiintymyssuhteen syntyminen ja häiriöt. Teoksessa: Niemelä, P., Siltala, P. & Tamminen, T. (toim.). Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Juva: WSOY.

Siren-Tiusanen, H. & Tiusanen E. 2001. Päivärytmi ja toiminnan rakentuminen. Teoksessa: Helenius A., Karila K., Munter H., Mäntynen P. & Siren-Tiusanen H. (toim.). Pienet päivähoitossa. Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita. Juva: WSOY.

Siren-Tiusanen, H. 2001. Alle kolmivuotiaiden kehitys ja suotuisat varhaiskasvatuskäytännöt. Teoksessa: Helenius A., Karila K., Munter H., Mäntynen P. & Siren-Tiusanen H. (toim.). Pienet päivähoitossa. Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita. Juva: WSOY.

Tolonen, K. 2001. Päiväkodin kasvatustoiminnan sisältöjä. Teoksessa: Helenius A., Karila K., Munter H., Mäntynen P. & Siren-Tiusanen H. (toim.). Pienet päivähoitossa. Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita. Juva: WSOY

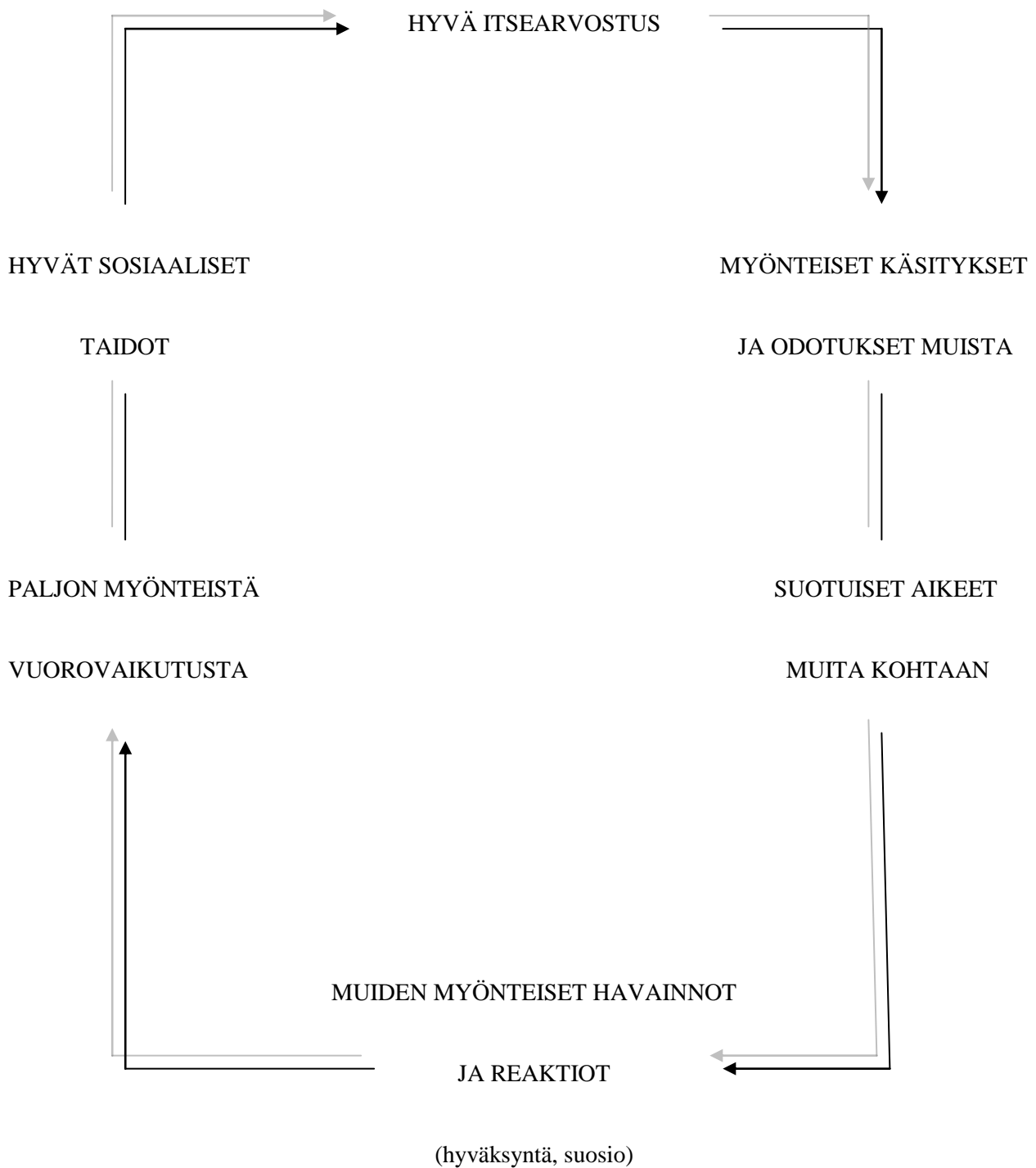
Uusitalo, I. 2000. Kasvatus ja oppiminen päivähoiton toimintakulttuurina. Teoksessa: Haapamäki, Kaipio, Keskinen, Uusitalo & Kuoksa. Yhteisö kasvattaa. Päivähoito oppimis- ja kasvatusyhteisönä. Tampere: Tammi.

Uusitalo, I. 2000. Yhteisölliset oppimisympäristöt. Teoksessa: Haapamäki, Kaipio, Keskinen, Uusitalo & Kuoksa. Yhteisö kasvattaa. Päivähoito oppimis- ja kasvatusyhteisönä. Tampere: Tammi.

Werker, Pegg & McLeon. 2006. Kielen varhaiskehityksestä. Teoksessa: Lyytinen, P., Korkiakangas, M. & Lyytinen, H. (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Helsinki: WSOY.

Virolainen, A. 2006. Varhaiskasvatus arjen toimintana. Teoksessa: Häkkä, A., Kuokkanen, H. & Virolainen, A. (toim.). Lapsen parhaaksi. Lähihoitaja varhaiskasvattajana. Helsinki: EDITA.

MYÖNTEISEN VUOROVAIKUTUKSEN KEHÄ

KYSELYLOMAKE LAPSEN VANHEMMILLE

1. Olen   nainen   mies

2. Olen _____ -vuotias

Ympyröi seuraavista väittämistä lähinnä todellisuutta kuvaava vaihtoehto.

3. Minun on helppo jättää lapseni päivähoidoon.

Kyllä, aina   Melko usein   Melko harvoin   Ei koskaan

4. Lapseni on mielellään päivähoidossa.

Kyllä, aina   Melko usein   Melko harvoin   Ei koskaan

5. Koen, että lapsellani on turvallista olla päivähoidossa.

Kyllä, aina   Melko usein   Melko harvoin   Ei koskaan

6. Mielestäni päivähoido tukee ja vahvistaa lapsen varhaista vuorovaikutusta.

Kyllä, aina   Melko usein   Melko harvoin   Ei koskaan

7. Mielestäni perushoitotilanteet toimivat lasta ja aikuista lähentävänä tekijänä päivähoitossa.

Kyllä, aina   Melko usein   Melko harvoin   Ei koskaan

8. Koen, että yhteistyö lapsen vanhemman ja päivähoiton välillä on merkittävää.

Kyllä, aina   Melko usein   Melko harvoin   Ei koskaan

9. Koen, että yhteistyö lapsen vanhemman ja päivähoiton välillä on riittävää.

Kyllä, aina   Melko usein   Melko harvoin   Ei koskaan

10. Mielestäni vuorovaikutus on päiväkodissa laadukasta.

Kyllä, aina   Melko usein   Melko harvoin   Ei koskaan

11. Leikkitilanteet päiväkodissa ovat lapsen vuorovaikutustaitoja tukevia.

Kyllä, aina   Melko usein   Melko harvoin   Ei koskaan

Vastaa seuraaviin kysymyksiin omin sanoin.

12. Päivähoitossa kokemani

a) myönteiset puolet

---

b) kielteiset puolet

---

13. Kysely oli mielestäni...

KIITOS VASTAUKSESTANNE!

KYSELYLOMAKE PÄIVÄHOIDON TYÖNTEKIJÖILLE

1. Olen   nainen   mies

2. Olen _____-vuotias

Ympyröi seuraavista väittämistä lähinnä todellisuutta kuvaava vaihtoehto.

3. Koen, että lapsien on turvallista olla päivähoitossa.

Kyllä, aina   Melko usein   Melko harvoin   Ei koskaan

4. Mielestäni päivähoito tukee ja vahvistaa lapsen varhaista vuorovaikutusta.

Kyllä, aina   Melko usein   Melko harvoin   Ei koskaan

5. Mielestäni perushoitotilanteet toimivat lasta ja aikuista lähentävänä tekijänä päivähoitossa.

Kyllä, aina   Melko usein   Melko harvoin   Ei koskaan

6. Koen, että yhteistyö lapsen vanhemman ja päivähoidon välillä on merkittävää.

Kyllä, aina   Melko usein   Melko harvoin   Ei koskaan

7. Koen, että yhteistyö lapsen vanhemman ja päivähoidon välillä on riittävää.

Kyllä, aina   Melko usein   Melko harvoin   Ei koskaan

8. Mielestäni vuorovaikutus on päiväkodissa laadukasta.

Kyllä, aina   Melko usein   Melko harvoin   Ei koskaan

9. Leikkitilanteet päiväkodissa ovat lapsen vuorovaikutustaitoja tukevia.

Kyllä, aina   Melko usein   Melko harvoin   Ei koskaan

Vastaa seuraaviin kysymyksiin omin sanoin.

10. Päivähoidossa kokemani

c) myönteiset puolet

---

d) kielteiset puolet

---

11. Kysely oli mielestäni...

KIITOS VASTAUKSESTANNE!

24.05.10

Laura Velin

Naavatie 3 N 45200 Kouvola

Puh. 040 846 1257

Lasten vanhemmat

Päivähoidon henkilökunta

Opiskelen sosionomiksi (AMK) Kymenlaakson Ammattikorkeakoulussa. Tällä hetkellä teen **opinnäytetyötä alle kolmevuotiaan lapsen varhaisesta vuorovaikutuksesta päiväkodissa.** Opinnäytetyöni tarkoituksena on tutkia sitä miten juuri Mielakan päiväkodissa tuetaan alle kolmevuotiaan lapsen varhaista vuorovaikutusta sekä lapsen ja vanhemman välille syntynyttä kiintymyssuhdetta.

Olen laatinut sekä Teille lasten vanhemmille että sinisen salongin työntekijöille sisällöltään samanlaiset kyselylomakkeet liittyen siis lapsen varhaiseen vuorovaikutukseen päiväkodissa. Opinnäytetyöni tutkimusosa perustuu lähinnä omiin tekemiini havaintoihin, näihin kyselylomakkeisiin sekä haastatteluihin, **jotka aion toteuttaa kyseisessä lapsiryhmässä työskenteleville hoitajille.** Tutkimukseni onnistumiseksi toivonkin Teiltä aktiivista vastausta lomakkeisiin. Kysely ei ole pitkä ja se on tehty mahdollisimman helppolukuiseksi. Valtaosa kysymyslomakkeesta koostuu monivalintakysymyksistä, joissa tarkoituksena on ympyröidä lähinnä todellisuutta kuvaava vaihtoehto. Kyselyn lopussa on yksi avoin kysymys, johon saa vastata omin sanoin.

Pyydän teitä lähettämään vastaukset vastauskuoressa viimeistään 7.6.2010 mennessä. Opinnäytetyöni valmistuttua annan mielelläni palautetta tutkimuksestani.

Kiitos jo etukäteen vastauksestanne!

Allekirjoitus

